

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
НУБІП України
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЛІСОВОГО ТА САДОВО-
ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

УДК 712.253:712.4
НУБІП України
ПОГОДЖЕНО ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Директор ННІ ЛіСП

Р. Д. Василичин

2023 р.

Завідувач кафедри ландшафтної

архітектури та фітодизайну

О. В. Колесніченко

2023 р.

НУБІП України
МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему Сучасні підходи щодо використання елементів топіарного
мистецтва в парках

Спеціальність 206 «Садово-паркове господарство»
(назва)

Освітня програма «Садово-паркове господарство»
(назва)

Орієнтація освітньої програми «Освітньо-професійна»
(освітньо-професійна або освітньо-наукова)

Гарант освітньої програми

К. Б. Н., доцент,
(науковий ступінь та вчене звання)

Сидоренко І. О.
(підпис)

Сидоренко І. О.
(ПІБ)

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи

К. С. – Г. Н., доцент,
(науковий ступінь та вчене звання)

Дзиба А. А.
(підпис)

Дзиба А. А.
(ПІБ)

Виконав

(підпис)

Московенко А. Ю.

(ПІБ студента)

НУБІП України
Київ – 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЛІСОВОГО І САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Ландшафтної архітектури та фітодизайну
д. б. н., проф. Колесніченко О.В.

“ 11 ” жовтня 2023 р.

ЗАВДАННЯ ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТУ

Московенку Андрію Юрійовичу

Спеціальність 206 «Садово-паркове господарство»

Освітня програма «Садово-паркове господарство»

Орієнтація освітньої програми «Освітньо-професійна»

(освітньо-професійна або освітньо-наукова)

Тема магістерської кваліфікаційної роботи: Сучасні підходи щодо використання елементів топіарного мистецтва в парках

Затверджена наказом ректора НУБіП України від від «11» жовтня 2023 р. №1799 «С»

Термін подання студентом магістерської роботи 7 листопада 2023 р.

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи: наукові публікації, літературні джерела; інтернет-ресурси; фотобібліотека; навчальна і довідкова література з теми дослідження.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Вивчити елементи топіарного мистецтва.
2. Проаналізувати зарубіжні та вітчизняні парки з елементами топіарного мистецтва.
3. Вивчити особливості формування та технології створення елементів топіарного мистецтва.
4. Виявити перспективні елементи топіарного мистецтва для вітчизняних парків.

Дата видачі завдання « 11 » жовтня 2023 р.

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи Дзиба А. А.
Завдання прийняв до виконання Московенко А.Ю.

РЕФЕРАТ

НУБІП України

Топіарне мистецтво є одним із найстаріших видів мистецтва, яке протягом віків змінювалося і розвивалося, стаючи все більш різноманітним та видовищним.

Елементи топіарного мистецтва у зарубіжних країнах застосовуються у насадженнях різного призначення, вони представлені стриженими живоплотами, що розмежовують простори, різноманітними зеленими скульптурами,

тематичними динамічними картинами з формованих рослин. Топіарії надзвичайно

цікаві своєю унікальністю, так як рослини живі та протягом росту та розвитку змінюють габітус залежно від умов зростання та догляду. Процес формування елементів топіарного мистецтва досить складний та потребує спеціальних навичок,

окрім всього найскладніше постійно утримувати рослину у вигляді задуманому

автором. У наш час топіарне мистецтво не є просто класикою сучасного садового дизайну, воно все частіше виявляється його необхідною складовою. За допомогою топіарного мистецтва можна надати саду не лише оригінальність, але й неповторність.

В умовах сьогодення, коли на терені нашої держави ідуть військові дії, догляд за парками, дендропарками та садами, на жаль, не є в пріоритеті. Після закінчення війни, будуть відбудовуватися міста, закладатись нові парки, сквери, місця активного відпочинку. При влаштуванні нових та відновленні існуючих насаджень

слід враховувати стилі та нові актуальні тенденції в озелененні, а також потреби відвідувачів. Одним з таких цікавих та водночас не до кінця вивчених напрямків у

нашій державі є сучасне топіарне мистецтво та елементи топіарного мистецтва.

Мета роботи полягає у дослідженні сучасних підходів у зарубіжних та вітчизняних парках щодо використання елементів топіарного мистецтва та можливість подальшого застосування у вітчизняних парках.

Для досягнення поставленої мети, необхідно виконати наступні завдання:

- вивчити елементи топіарного мистецтва,
- проаналізувати зарубіжні та вітчизняні парки з елементами топіарного

мистецтва;
 - вивчити особливості формування та технології створення елементів топіарного мистецтва;

- виявити перспективні елементи топіарного мистецтва для вітчизняних

парків;
 Об'єктом дослідження – елементи топіарного мистецтва.
 Предмет дослідження – сучасні підходи щодо використання елементів топіарного мистецтва в парках.

Методи досліджень – загальнонаукові методи, емпіричного (спостереження, опис, порівняння, експеримент), теоретичного рівнів (аналіз, синтез, моделювання, узагальнення, аналогія, абстракція, конкретизація, індукція, дедукція) та вузькоспеціальні.

Наукова новизна роботи: вперше проведено аналіз сучасних підходів щодо використання елементів топіарного мистецтва в парках.

Практична значущість: розроблені пропозиції щодо використання елементів топіарного мистецтва в парку Совки, м. Київ.

До складу магістерської кваліфікаційної роботи входить: вступ, де вказано актуальність, наукова та практична значущість виконаної роботи, п'яти розділів, таблиць, рисунків, висновків, посилань на використані джерела, списку використаних джерел.

Перший розділ присвячений існуючим елементам топіарного мистецтва з детальним їхнім аналізом. Другий розділ представлений методами дослідження, необхідними для роботи. У третьому розділі викладено детальний аналіз парків як іноземних так і вітчизняних з елементами топіарного мистецтва. У четвертому розділі представлено технології щодо створення та формування елементів топіарного мистецтва. В п'ятому розділі викладено можливі перспективи використання елементів топіарного мистецтва у парку Совки. Висновки представлені узагальненими результатами досліджень та пропозиціями.

Структура магістерської кваліфікаційної роботи містить 5 розділів основної частини, викладена на 100 сторінках, містить 16 таблиць, 111 рисунків. У ході

написання роботи було опрацьовано 57 джерел інформації.

Ключові слова: парк, живописи, лабіринт, бордюри, зелені скульптури, технології.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України ^{ЗМІСТ}

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 ЕЛЕМЕНТИ ТОПІАРНОГО МИСТЕЦТВА.....	10
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	25
РОЗДІЛ 3 ЕЛЕМЕНТИ ТОПІАРНОГО МИСТЕЦТВА ЗАКОРДОННИХ ТА ВІТЧИЗНЯНИХ ПАРКІВ.....	28
3.1 Аналіз елементів топіарного мистецтва в закордонних парках... ..	28
3.2 Аналіз елементів топіарного мистецтва в парках України.....	52
РОЗДІЛ 4 ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЇ СТВОРЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ТОПІАРНОГО МИСТЕЦТВА.....	66
РОЗДІЛ 5 ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ТОПІАРНОГО МИСТЕЦТВА У ПАРКАХ (НА ПРИКЛАДІ ПАРКУ СОВКИ).....	84
ВИСНОВКИ.....	92
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	95

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ВСТУП

НУБІП України

Формування рослин у вигляді фігур та геометричних образів - це одна з найцікавіших галузей ландшафтної архітектури. На сьогодні це мистецтво не використовується дуже часто і обмежується в основному створенням живих огорож різних форм. У міському озелененні мистецтво топіарі відсутнє майже повністю. Однак варто відзначити, що топіарні тематичні сади стають все більш популярними і отримують визнання.

В умовах сьогодення, коли на терені нашої держави ідуть військові дії, велика частина нашого населення покинула свої домівки. Хто з них став до лав захисників і пішов боронити нашу неньку, а хтось покинув з цілком пошуку тимчасового прихистку захисту дітей та власного порятунку. Незважаючи на те хто де на разі знаходиться, є надія, що всі повернуться до своїх домівок цілими і не ушкодженими. А поки всі ці люди відсутні жива природа не зупинилась, і продовжують рости, та збільшуватись дерева та чагарники. Догляд за парками садами присадибними ділянками на сьогодні став не в пріоритеті, а це означає – що рано чи пізно війна в нашій державі закінчиться і прийдеться наводити лад, в тому числі і в місцях відпочинку. Будуть відбудовуватись нові міста і містечка, що неминуче будуть закладатись нові парки, сквери, місця активного відпочинку.

При закладці нових та відновлення існуючих насаджень мають бути враховані потреби, стилі та всі нові тенденції які актуальні і популярні на сьогодні. Тобто нині в ландшафтній архітектурі практично всюди можливо знайти топіарії. Стрижених форм, будь то живоплоти чи різноманітні фігури закінчуючи тематичними картинами у парках нашої країни з кожним днем стає все більше. Це значить, що дане направлення в майбутньому буде тільки розвиватись, а спеціалістів – «topiaries» з питань створення та обслуговування даних об'єктів буде однозначно не вистачати.

Досвід використання елементів топіарного мистецтва іноземних країн, буде доречним у післявоєнний час для нашої країни. Сучасні підходи не передбачають

створення нових парків чи проведення їх реконструкції виключно в стилістиці топіарного мистецтва. Актуальним є саме доповнення парків різних стилей елементами топіарного мистецтва, таким чином, акцентуючи та привертаючи увагу до конкретного об'єкту, або підкреслюючи ту чи іншу зону парку. У створенні елементів топіарного мистецтва важливим є правильний підбір асортименту з врахуванням екологічних особливостей зростання рослин, особливостей рослин (не застосовувати отруйні) та доречність використання їх на тематичних майданчиках та в зонах відпочинку.

Мета роботи полягає у дослідженні сучасних підходів у зарубіжних та вітчизняних парках щодо використання елементів топіарного мистецтва та можливість подальшого застосування їх у вітчизняних парках.

Для досягнення поставленої мети, необхідно виконати наступні завдання:

- вивчити елементи топіарного мистецтва;
- проаналізувати зарубіжні та вітчизняні парки з елементами топіарного мистецтва;
- вивчити особливості формування та технології створення елементів топіарного мистецтва;
- виявити перспективні елементи топіарного мистецтва для вітчизняних парків,

Об'єктом дослідження – елементи топіарного мистецтва.

Предмет дослідження – сучасні підходи щодо використання елементів топіарного мистецтва в парках.

Методи досліджень – загальнонаукові методи, емпіричного (спостереження, опис, порівняння, експеримент), теоретичного рівнів (аналіз, синтез, моделювання, узагальнення, аналогія, абстракція, конкретизація, індукція, дедукція) та вузькоспеціальні.

Наукова новизна роботи: вперше проведено аналіз сучасних підходів щодо використання елементів топіарного мистецтва в парках.

Практична значущість: розроблені пропозиції щодо використання елементів топіарного мистецтва в парку Совки, м. Київ.

До складу магістерської кваліфікаційної роботи входить вступ, де вказано актуальність, наукова та практична значущість виконаної роботи, п'ять розділів, таблиць, рисунків, висновків, списку використаних джерел.

Перший розділ присвячений існуючим елементам топіарного мистецтва з детальним їхнім аналізом. Другий розділ представлений методами дослідження, необхідними для роботи. У третьому розділі викладено детальний аналіз парків як іноземних так і вітчизняних з елементами топіарного мистецтва. В четвертому розділі представлено технології щодо створення та відновлення елементів топіарного мистецтва. В п'ятому розділі викладено можливі перспективи використання елементів топіарного мистецтва у парку Софії. Висновки представлені узагальненими результатами досліджень та пропозиціями.

Апробація досліджень здійснена на 77-й Всеукраїнській науково-практичній студентській конференції "науковий пошук молоді для сталого розвитку лісового комплексу та садово-паркового господарства" (9 листопада 2023 р.), за результатами участі, опубліковано тези.

Член студентського наукового гуртка «Декоративне садівництво, квітникарство та топіарне мистецтво».

Структура магістерської кваліфікаційної роботи містить 5 розділів основної частини, викладена на 100 сторінках, містить 16 таблиць, 14 рисунків. У ході написання роботи було опрацьовано 57 джерел інформації.

НУБІП УКРАЇНИ

РОЗДІЛ 1 ЕЛЕМЕНТИ ТОПІАРНОГО МИСТЕЦТВА

Топічне мистецтво – це створення різноманітних скульптурних форм або фігур за допомогою стрижки дерев, чагарників і квітів. Також при використанні металевого каркасу землі та моху можливо відтворити практично будь які фігури або форми [38]. З латинської мови Topiaria – це орнаментальне чи фантазійне садове мистецтво, а садівник або людина, що доглядає за цим садом – topiaries [29].

Топіарне мистецтво виникло в країнах Середземномор'я та Азії, звідки поширилося до Стародавнього Риму ще з 1-го тисячоліття до н.е. У словниках визначено топіарі як мистецтво обрізки та створення декоративних форм крон дерев та кущів [29]. Топіарні сади є одним з найдавніших видів мистецтва, яке еволюціонувало і змінювалося протягом багатьох століть, знаходячи своє місце в мистецтві різних історичних періодів. На розвиток топіарного мистецтва вплинули особливості кожної країни, що призвело до стилістично різних форм елементів топіарного мистецтва [34]. За допомогою зібраного цінного досвіду, який був накопичений протягом багатьох століть можна влаштовувати середовище проживання та відпочинку застосовуючи різні підходи та елементи топіарного мистецтва.

Створення топіаріїв з деревних рослин у Китаї та Японії відбувається суворим із дотриманням вимог щодо різних фігур, наприклад, для досягнення майстерного вираження «природної» форми старовинних сосен, що нахилились під впливом вітру. Таке мистецтво формування найбільше проявляються в суміжних мистецтвах китайського пенцзін і японського бонсай. Дерево-хмара – це дерево, сформоване в техніці топіарі [7]. Рослину формують у форму кулі або хмари, залишаючи тонкі гілки відкритими. Форма дерева в подібна до хмар (рис. 1.1, рис. 1.2). Формування дерев-хмар походить з Японії та відоме як японський стиль садівництва – Нівакі. Японське формування дерев-хмар, близька до європейського мистецтва Нівакі. Древа-хмари можна оцінити після випадання снігу. У японських

садах дзен (каресансуї, сухі альпінарії) поширені – Карікомі (рис. 1.3) (техніка топіарного формування кущів і дерев великих за площею розмірів, у вигляді хвиль або як скульптур) і Хако-дзукурі (кущі формуються як камені або у як прями лінії) (рис. 1.4).

Рис. 1.1. *Podocarpus macrophyllus*,

м. Катогі, Японія [7]

Рис. 1.2. Olivera del tio Gabriel [7]

Рис. 1.3. Карікомі, Окарікомі, сад храму Йорікудзі, Японія [56]

Рис. 1.4. Нако-зукані, Японія [56]

Розрізняють такі елементи топіарного мистецтва як: живі стіни, власне живоплоти (можуть бути класичні, рельєфні, комбіновані), бордюри, лабіринти, театри, формовані рослини, алеї, боскети, кабінети, берсо.

На початку XX ст. була мода на гобеленові живоплоти з використанням рослин з різним забарвленням листя (жовте, зелене і сіро-зелене, мідного, карликових хвойних рослин). Нестрижені живі огорожі займають більше місця у сучасних садах, але компенсують це цвітінням. *Rosa multiflora* широко використовується як щільна жива огорожа вздовж центральних резервацій доріг із двома проїжджими частинами [27].

Формовані напівповні шпалери, що утворювали алеї були характерною рисою італійських садів XVI ст. у садах Боболі у Флоренції (Італія), регулярних французьких садах у стилі Андре Ленотра, у Версалі, де вони оточують боскети або є боскетами. Формовані напівповні шпалери із грабу звичайного у Hidcot Manor Garden, Глостершир, імітували фактично стандартний французький та італійський стиль боскета [15].

Бордюри – це невисокі насадження заввишки до 0,5 м, що використовуються для облямування стежок, квітників, партерів (рис. 1.5). Для створення бордюрів використовуються низькорослі рослини такі як [30, 41]: *Buxia sempervirens* L., *Ribes*

laureum Pursh., *Spirea japonica* L., *Spirea salicifolia* L., *Berberis thunbergii* DC.,
Berberis aquifolium Pursh., *Salvia rosmarinus* Spreng., *Lavandula angustifolia* Mill.

Рис. 1.5. Бордюр із *Buxus sempervirens* L. [29]

вигонченої форми та переплетені бордюри, утворювали вузлові сади або партери, які були модними в Європі протягом XVI ст. та початку XVII ст.

Боскети – це формоване насадження геометричної форми у вигляді квадрату, прямокутника, що облямовані високими зеленими стінами, які сформовані з

деревних рослин одного виду. Для влаштування боскетів найбільш поширені такі види дерев як *Filix cordata* Mill., *Carpinus betulus* L., *Fagus sylvatica* L., *Acer campestre* L., *Platanus occidentalis* L. Зелені стіни боскетів піддаються

систематичному формуванню шляхом обрізки. В середині боскетів, можуть бути влаштовані басейни, фонтани, майданчики, місця для відпочинку та квітники.

Боскети використовуються для огороження саду, а також для створення лінійних і об'ємних форм у садово-парковому ландшафті [3].

Боскет у садах палацу Шенбрунн у Відні має форму віяла. Сади були запроєктовані переважно під час правління Марії Терезії і збереглися до нині у складі барокового ансамблю (рис. 1.6).

Боскет може складатися з п'яти дерев одного виду, висаджених у вигляді кількунису (рис. 1.7). У великих садах це були щільні вигнуті ліси великої площі з

зеленими стінами, що облямовувати насадження зовні. У саду Château d'Amboise у XX ст. було проведено реконструкцію та влаштовано англійські партери, доріжки з гравію та формований боскет (рис. 1.7).

Рис. 1.6. Боскет, Парк Шенбрун, Австрія [4]

У відкритих боскетах доріжки влаштовують традиційно з гравію. Боскети утворюють гінь, де сховатись у спеку. У міру зростання дерева боскета формують у вигляді навісу, у нижній частині обрізають всі гілки, для огляду майонку ідентичних стовбурів. Зовнішні сторони дерев також можуть бути підстрижені.

Рис.1.7. Боскет, Château d'Amboise, Франція [4]

Рис. 1.8. Боскет, Версаль, Франція [4]

У великому боскеті часто є садові кімнати, зелені кабінети [1]. Такі зони, що облямовані формованими зеленими стінами з кущів і дерев, забезпечують усамітнення. Всередині боскета влаштовували водограї і скульптуру на алегоричні

теми, театр прикладом є боскети Версалю (рис. 1.8). Версальські боскети були прикладом традиційних боскетів. На межі XX ст. після століття ландшафтного садівництва деякі боскети знову увійшли в садовий дизайн (рис. 1.9).

Рис. 1.9. Боскет, Національний ботанічний сад імені М.М. Гришка НАН України, Україна (фото автора)

Живоплоти це лінійні насадження, які можуть бути одно-, дво- та багаторядні, їх влаштовують для обмеження окремих ділянок саду, майданчиків та вздовж тротуарів (рис. 1.10). За висотою вони поділяються на низькі від 0,5 до 1 м, середні 1-1,5 м та високі 1,5-2 м [38, 43]. Живоплоти можуть мати різні поперечні перетини (трикутний, квадратний, прямокутний, овальний), а також поздовжній профіль: прямолінійний, хвилястий, городчастий, зубчастий. Високі живоплоти влаштовуються з метою для повної ізоляції простору, середні – для огороження та розмежування певної території, а низькі використовуються для декоративного оформлення та облямування окремих ділянок [42, 44].

Жива стіна – це насадження, що має висоту більше 2 м (рис. 1.11). Її влаштовують з деревних рослин, з метою захисту або розмежування окремих частин саду, або окремої ділянки [48, 50]. Живу стіну можна влаштовувати з листяних та хвойних видів та культиварів деревних рослин. Вона може бути як формованою так і вільнорослою. Найбільш поширені рослини для влаштування живої стіни [36, 37]: *Thuja occidentalis* 'Brabant', *Thuja occidentalis* 'Europe Gold', *Thuja occidentalis* 'Smaragd', *Thuja occidentalis* 'Columna', *Thuja occidentalis* 'Yellow Ribbon', *Taxus media* 'Hicksii', *Chamaecyparis lawsoniana* 'Alumigold', *Chamaecyparis*

Lawsoniana 'vonne', Chamaecyparis lawsoniana 'Columnaris', Bicea abies (L.)
H. Karst., Juniperus scopulorum 'Skyrocket', Juniperus scopulorum 'Blue Arrow'.

Рис. 1.10. Живопліт середній з *Ribes aureum* Pursh. [15]

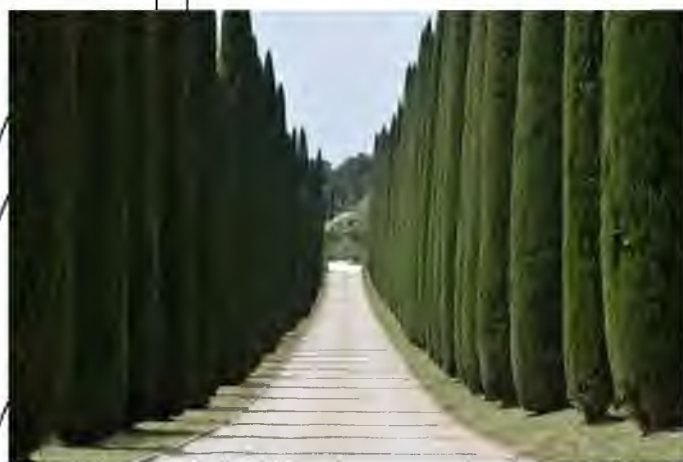

Рис. 1.11. Жива стіна з *Cupressus sempervirens* L. [15]

Солоненко та Ватаманюк (2016) відмічають, що традиційна зелена стіна має рівну поверхню, проте вони виділяють також рельєфні стіни-живоплоти, які призначені для оформлення ландшафтних садів. Їхня поверхня має виступи і поглиблення [53].

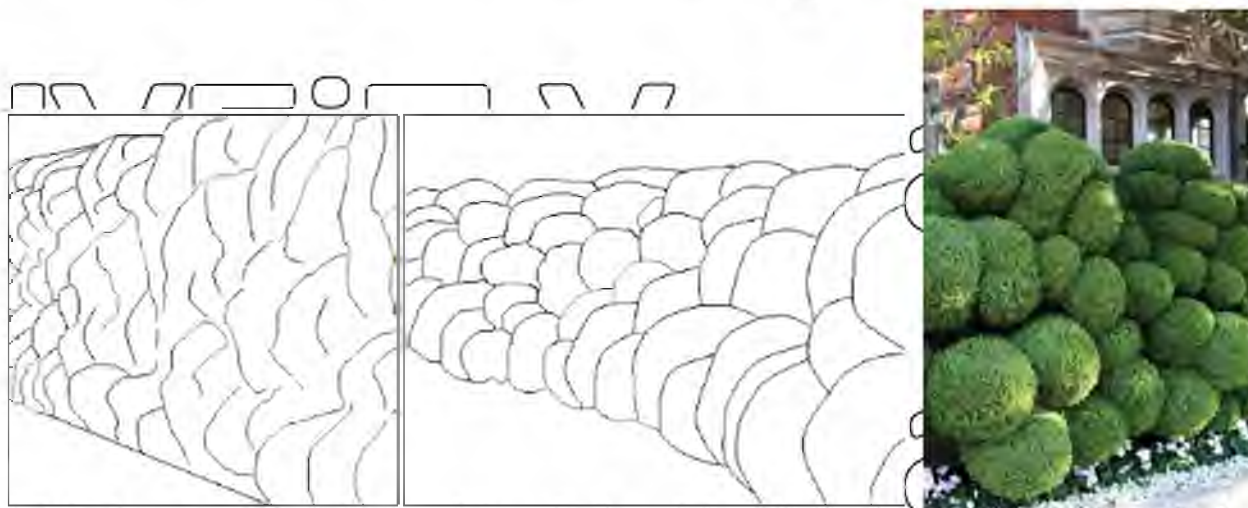

Рис.1.12. Рельєфна зелена стіни-живопліт [53, 7]

Дослідники виокремлюють також проміжну форму (комбіновану зелену стіну або живопліт) між живоплотом і геометричними структурами (рис. 1.13), яка

поєднує живописи з формованими елементами (рис. 1.13). Такі стіни були поширені у парках XVII-XVIII ст.

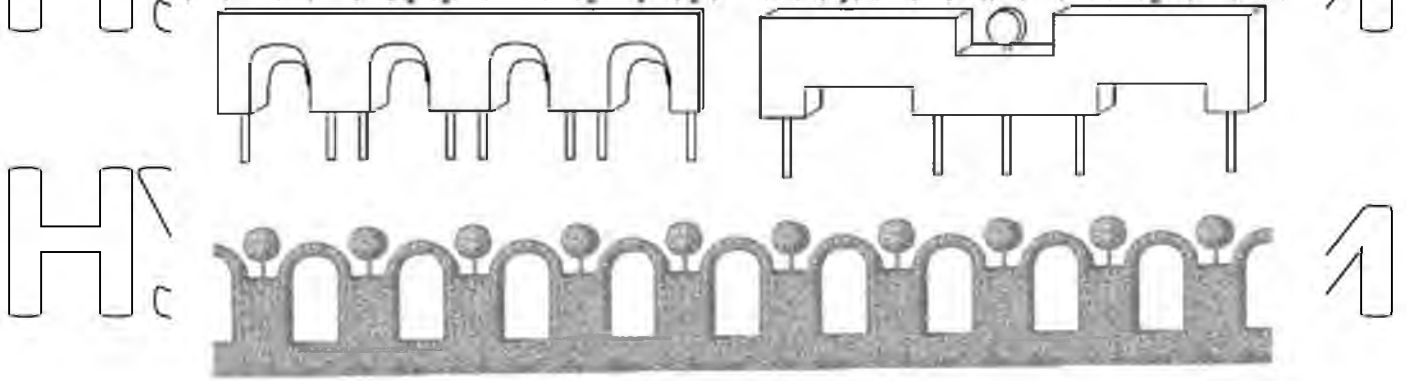

Рис. 1.13. Комбінована жива стіна з формованими елементами [32]

Соломенко та Ватаманюк (2016) виділяють також двільну топіарну форму, до якої належить сегментна топіарна форма (крона компактна, розділена на окремі сегменти залежно від основних скелетних гілок) та європейське нівакі (рис. 1.14). Європейське нівакі – це імітування японської садової форми нівакі, проте формується відносно швидко, тому не дотримуються традицій та технологій формування, що характерні для справжніх японських нівакі.

Рис. 1.14. Сегментна форма топіарів (власне сегментна форма, європейський нівакі) [7]

Довільну форму можна влаштовувати у природних ландшафтах, яка має плавні лінії [33]. Як приклад застосування довільної форми є у саду замку Маркессак у Франції (рис. 1.15).

Рис. 1.15. Топіарі довільної форми, сад замку Маркессак, Франція [1]

Розрізняють скульптурну форму (фігури тварин, людей) з рослин. Такі скульптури можуть бути розташовані окремо або бути складовою композиції. Сюжетна форма трапляється рідко у садово-парковому дизайні із-за складності виконання. Вона представлена композицією із елементів топіарного мистецтва, які створюють сюжетну картину. Такі композиції можуть бути динамічні (передають рух і є більш складними у виконанні) (рис. 1.16) та статичні (фіксується розташування топіарних елементів в просторі) (рис. 1.17).

Рис. 1.16. Динамічна композиція [39]

Рис. 1.17. Статична композиція [1]

Розрізняють також формовані рослини складних геометричних форм у комбінуванні сфера, конус, куб і інші, які були популярними у Європі у XVII ст. та збереглись садах Версалю (рис. 1.18).

Рис. 1.18. Геометричної форми, сади Версалю, Франція [29, 53]

Топіарі на каркасній основі – метод формування деревних рослин за допомогою каркасів. Така технологія виникла в Північній Америці на початку XIX ст. Технологія пришвидшила та полегшила процес формування топіаріїв. Такі топіарії розташовують окремо на передньому плані. У регулярних композиціях топіарії використовуються для оформлення галявин, майданчиків (рис. 1.19), та інших частин парку.

Рис. 1.19. Каркас, топіарії на каркасній основі [27]

Берсо – садово-паркова споруда, яка складається із дерев'яного або металевого каркасу у вигляді тунелю, з зовнішньої сторони, висаджуються деревні рослини (*Fagus sylvatica* L., *Carpinus betulus* L., *Ulmus glabra* Huds.,

Ulmus laevis Pall.) (рис. 1.21). Внутрішня частина берсо слугує прогулянковою доріжкою. Це може бути також проста арка або ніша з решітки, або серія арок, з зовнішньої сторони якої висаджують деревні рослини та формують їх, які з часом утворюють тісний тунель (рис. 1.21). Берсо з'явилися в XVI ст. у Франції. Берсо може бути самостійним елементом ландшафту, перехідним тунелем, між окремими альтанками (рис. 1.20).

Рис. 1.20. Берсо, Парк Ліндерхоф, Німеччина [28]

Рис. 1.21. Берсо, Плодовий сад «Мур», Державний дендрологічний парк «Олександрія» НАН України [31]

Лабіринт із живої огорожі – це садовий лабіринт, що влаштований на відкритому повітрі, в якому «стіни» між проходами влаштовані із живоплотів.

Версальський лабіринт Шарля Перро було влаштовано у кінці XVII ст. (рис. 1.22).

Можна було заблукати у Версальському лабіринті, побудованому для короля Франції Людовіка XIV у 1677 р. та зруйнованому у 1778 р. Цей лабіринт прикрашали тридцять дев'ять гідралічних скульптурних груп із зображеннями байок Езопа. Лабіринти з живої огорожі отримали поширення у садах Європи епохи

Відродження і вперше були створені в середині XVI ст. Вони були дуже низькими та створені з газону, але з часом лабіринти з низьких деревних рослин стали більш популярним із-за довговічності та стійкості.

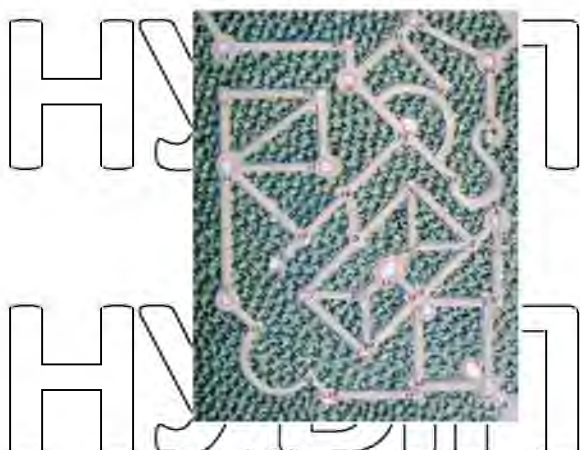

Рис. 1.22. Версальський

лабіринт [15]

Рис. 1.23. Лабіринт Хемптон корт, Англія [15]

Італійські архітектори створювали ескзи концептуальних садових лабіринтів ще з 1460 р. В Європі протягом XVI – XVIII ст. було створено сотні лабіринтів [15].

Рис. 1.24. Лабіринт, Blenheim Palace, Англія [15]

Рис. 1.25. Тривимірний лабіринт, Longleat Maze, Англія [15]

Спочатку це були прогулянкові лабіринти із живої огорожі. Зелені лабіринти-головоломки, з тупиками та високими живоплотами з'явилися в Англії під час правління короля Англії Вільяма III (рис. 1.23). Такі лабіринти були частиною боскетів або відкритої частини саду, або розширеної частини лісу з групами дерев, огорожених живоплотом. Найстаріший зі збережених головоломок-лабіринтів у палаці Гемптон-Корт у Сурреї, Англія, був побудований для короля Вільяма наприкінці XVII ст. Він має трапецієподібну форму (рис. 1.23), що зумовлена вже існуючими стежками, що влаштовані у лабіринті. Нині лабіринти з живоплотів стали більш складними (рис. 1.24). У графстві Вілтшир, Англія, в Лонгліт Хаус

створений у 1978 р. тривимірний лабіринт (застосовано мости та тунелі, для заплутування із живої огорожі (рис. 1.25)

Лабіринт Tentegorra Park, розташований у Картахені, є найбільшим рослинним лабіринтом в Іспанії та одним із найбільших у світі. Лабіринт складається з кипарисів Лейланді, заввишки 2 м. Це інтерактивний лабіринт із п'ятнадцятьма виходами, які надають можливість організувати маршрут за власним бажанням. Є два маршрути, один легкий та складніший для тих, хто любить виклики. Мета – дістатися до центрального оглядового майданчику, де можна побачити різні спіралі та природний маршрут, а також відкрити 12 прихованих «дверей» зі знаками зодіаку. У лабіринті є кілька «аварійних дверей». Час подорожі залежить від почуття орієнтації та перешкод, які трапляються на шляху (рис. 1.26).

Рис. 1.26. Лабіринт Tentegorra Park, Картахен, Іспанія [11]

Зелений театр може бути створений у вигляді амфітеатру зі сходами із газону, рядами для глядачів приблизно на 600 місць, такі театри є переважно в історичних парках, наприклад, Зелений театр Рундальського палацу (рис. 1.27), який має також хорошу акустику. Протягом 1985-2004 рр. було проведено реконструкцію. У 1985 р. створено майданчик, у 1993 р. висаджено високі живоплоти з *Carpinus betulus* L. та як акустичні крижа високій живопліт з *Picea*

ables (L.) H. Karstl. У 2004 р. було відкрито Зелений театр, оперою Г. Ф. Генделя «Рінальдо».

Зелені театри можуть також бути багатofункціональними, як наприклад, театр у Лонгвуд Гарденс у США (рис. 1.28). Це садовий театр просто неба, що створено в італійському стилі в 1914 р. У 1913 р. засновник П'єр С'юдю Пон та Аліса Белін подорожуючи по Італії та Франції, відвідали різні вілли, серед яких була вілла Гори в Сієні, Італії, де і розміщувався театр. Натхненний ідеєю, П'єр розпочав проектування та будівництво Театру під відкритим небом у Лонгвуд Гарденс (США).

Рис. 1.27 Зелений театр Рундальського палацу [26]

Рис. 1.28. Театру під відкритим небом, Лонгвуд Гарденс, США [57]

Де у 1914 р. відбувалася перша вистава. Через два тижні після відкриття театру, П'єром було проведено оновлення театру: на сцену були додано струмені води та електричне освітлення, «секретні жартівливі фонтани». Саме фонтани у парках Італії надихнули П'єра на створення театру з водяними струменями. Вода у театрі «оживала» несподівано, дивуючи гостей. П'єр продовжував розвивати театр і надалі, додаючи різні елементи (підземні примерки, кольорові вогні для освітлення фонтанів, «водяну завісу», що використовували між діями). Протягом 1926-27 рр. було проведено реконструкцію Театру під відкритим небом. З того часу театр зазнав відносно незначних змін. Протягом 100 років на сцені театру відбулось понад 1500 вистав, у тому числі і музичні виступи джазового оркестру. Театр спочатку був розрахований на 300 відвідувачів згодом він розширився до 1500 відвідувачів. Театр розташований серед насаджень парку. Стіни, що сформовано з *Thuja occidentalis* L. облямовують сцену. Протягом дня триває шоу фонтанів. Майданчик для вистав запроєктовано таким чином, що в сцену вбудовано фонтани, а театральні крила, заховані в альтанки, гримерки - підземні.

Висновки до першого розділу.

1. Топіарне мистецтво – це одне з найдавніших видів мистецтва, що еволюціонувало і змінювалося протягом багатьох століть, знаходячи своє місце в мистецтві різних історичних періодів. У розвиток топіарного мистецтва багато країн внесли свій внесок, що призвело до різної стилістики, філософії форм та методів створення топіаріїв. Протягом століть було зібрано цінний досвід застосування елементів топіарного мистецтва у садах та парках. Нині топіарне мистецтво отримало новий етап розвитку, що призвело до модифікації класичних елементів топіарного мистецтва.

2. Розрізняють десять класичних елементів топіарного мистецтва. Серед них: живі стіни, власне живоплоти (класичні, рельєфні, комбіновані), бордюри, лабіринти, зелені театри, формовані рослини, алеї, боскети, кабінети, берсо.

НУБІП України

РОЗДІЛ 2 МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У роботі було застосовано науковий метод дослідження явищ, їх систематизація, корекція нових і раніше набутих знань. Основою для отримання даних було обстеження території парків. Для пояснення спостережуваних фактів висувалися гіпотези, на основі яких сформулювалися висновки. Отримані прогнози перевіряли експериментально, маршрутним методом шляхом проведення інвентаризації парків та збору нових фактів щодо елементів топіарного мистецтва [39]. Важливою стороною наукового методу та його невід'ємною частиною, є об'єктивність. Для забезпечення незалежної перевірки елементів топіарного мистецтва у парках, здійснювалась фотофіксація їх у вітчизняних парках. Це дозволило отримати додаткове підтвердження шляхом обстежень критично оцінити ступінь використання елементів топіарного мистецтва у парках та результатів по відношенню до припущень. З самого початку основною метою досліджень було зібрати інформацію щодо використання елементів топіарного мистецтва у зарубіжних садах та парках, оскільки вони були представлені текстово та візуально в різноманітних документах та об'єктах. Ці дві сукупності свідчень тісно пов'язані між собою, і саме на їхньому перетині історія застосування топіарів стає найпотужнішою як напрямок дослідження української та зарубіжної культури. Кожне джерело вимагає розуміння конкретних умов, контекстів і проблем, які його оточують [24].

Першочерговим завданням був відбір термінів, які зустрічаються у джерелах. Під час досліджень основна увага була зосереджена не на створенні вичерпного списку, що охоплює кожен термін, який згадується в роботах з ландшафтного дизайну, а на ідентифікації значущих елементів топіарного мистецтва, що вказано частотою використання, сучасне значення концепцій, які вони передали, та їх місце в історії ландшафтного дизайну. Ми почали з методів накопичення фактів по відношенню до елементів топіарного мистецтва, а саме, зі

списку джерел, а не зі списку термінів. Вони представляють спектр особливостей ландшафту вздовж кількох інтерпретаційних осей. До них належать як «високе мистецтво», так і «народні» риси, стилістичні та архітектурні терміни, звичайні та рідкісні, риси, важливість яких полягає в їхніх основних функціях у ландшафті.

Географічні межі цього дослідження зосереджені на місцях, де найбільше в історичному аспекті було створено елементів топіарного мистецтва. Це такі країни як: Великобританія, США, Нідерланди, Бельгія, Італія, Франція, причому переважна більшість топіарних парків розташовано у Європі. Часові параметри варіюються від XIV ст. XX ст. Цей діапазон дат охоплює значний період розвитку топіарних парків та вплив їх на ландшафтний дизайн. Частково через географічний і часовий діапазон текстові докази представлені англійськими джерелами, також включено терміни з інших мов, якщо вони мають відношення до топіарного мистецтва. Якщо іншомовний термін використовується як подібний з європейським еквівалентом терміну топіарію, він включався в запис як термін з топіарного мистецтва (наприклад, *Kalkotmi*).

Посилання були зібрані з опублікованих джерел, таких як періодичні видання, малюнки, карти та альманахи. Література з ландшафтного дизайну також надала інформацію про джерела, а також обговорення питань і тем історії топіарного мистецтва. Особливу цінність мали публікації та інші матеріали, виготовлені на історичних місцях. Це включало інформаційні бюлетені, брошури, описів топіарних парків. Зібрані дані не є статистично значущою вибіркою топіарних садів, а скоріше відображають історію топіарних парків. Крім того була зібрана інформація з англійських джерел про топіарні сади в голландських, французьких, бельгійських, англійських, італійських поселеннях.

Різноманітність кількості матеріалу також зумовлена природою садового дискурсу. Більшість розповідей і описів швидше за все, коментували конкретні особливості саду, такі як ставок чи садову гору, ніж розповідали про особливості розміщення елементів топіарного мистецтва у парках або деталізували відмінні характеристики топіарів у англійських садах проти голландських або французьких.

Парки, ботанічні сади та денропарки представляють різноманітне застосування елементів топіарного мистецтва у ландшафтному дизайні та різноманітність просторів, які сформували українську ландшафтну естетику. Сформувані

насадження, такі як живоплоти, бордюри, живі стіни, боскети, показують складні

та часто не помітні проте важливі елементи топіарного мистецтва у ландшафтному

дизайні. Такі сучасні елементи для українських парків, як лабіринт, зелені

скульптури, підкреслюють важливість топіаріїв. Дослідження маршрутним

методом стилістичних особливостей українських парків та дослідження методом

аналізу (оцінювання, зіставлення, порівняння) фактів використання елементів

топіарного мистецтва зарубіжних парків, допомагають проникнути в тонкощі

естетичної теорії та мінливої моди у смаках ландшафтному дизайні.

Передумова цього дослідження полягала в тому, щоб бути максимально, з

метою розширення не лише обсягу інформації про зарубіжні і вітчизняні парки з

елементами топіарного мистецтва, а й діапазону типів садів, які встворено як

докази історії топіарних садів. Види використаних джерел, як словесних, так і

візуальних, максимально різноманітні. Зображення елементів топіарного

мистецтва репрезентують стан парків у різний період.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 3 ЕЛЕМЕНТИ ТОПІАРНОГО МИСТЕЦТВА ЗАКОРДОННИХ ТА ВІТЧИЗНЯНИХ ПАРКІВ

3.1 Аналіз елементів топіарного мистецтва в закордонних парках Великобританія. Одним з найстаріших і найвідоміших топіарних парків в

Великобританії є Левенс Холл (Levens Hall), що неподалік Кендала. Площа парку – 4 га. Парк було створено у 1694 р. за проектом Бомона Г. для полковника Джеймса Грєма у регулярному стилі (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Топіарі, 1883 р., Левенс Холл, Великобританія [22]

У XVIII ст. парк розширився та трансформувався під впливом модних садово-паркових тенденцій того часу. У XIX ст. парк був дещо змінений під впливом тенденцій Вікторіанської епохи. Протягом 300 років парк Левенс Холл зазнав впливу різних періодів і тенденцій, а також військових подій. У 1940-х роках Левенс Холл став місцем для евакуації під час Другої світової війни. У 1994 р. було створено фруктовий сад та лабіринт із *Salix* [22].

НУБІП України

Рис. 3.2. Вид зверху парку Левенс Холл, Великобританія [52]

У парку Левенс Холл зростають найстаріші химерні форми, великих циліндрів, гострих пірамід, витончених партерів, різних за висотою живоплотів, багаторічних бордюрів. Багато форм мають химерні назви: парасолька, заввишки 9 м, Марованський глечик, перука судді (рис. 3.3). Додають кольорів всім елементам топіарного мистецтва: однорічні та багаторічні квіти. У бордюрі складної топіарної форми, розділові знаки служать для зупинення уваги на деталізованих посадках різних візерунків. Окрім використання топіарних форм, для забезпечення неспітного інтересу, парк Левенс Холл поділено високими живоплотами, щоб приховати окремі кімнати, а потім відкрити нові теми та насадження. Дверні отвори, вирізані в живоплоті, відкривають подальші краєвиди парку на декоративний город, розарій і паркову зону (рис. 3.2).

Рис. 3.3. Елементи топіарного мистецтва, парк Левенс Холл [52]

Стрижку рослин у Левенс Холлі розпочинають осінню. Створені в парку фігури сформовані переважно з *Taxus baccata*, разом з *Taxus baccata Sempergreena*, щоб додати ефект "світла". Багато відомих ландшафтних дизайнерів, обирали ці дерева, оскільки вони змінюють темп і настрій, переходячи з потаємних місць у парк або ліс. В країнах з більш прохолодним кліматом і з цілдо прискорення формування фігур можливе використання і інших рослин, таких як *Cupressus Macrocarpa*, *Cedrus atlantica*, *Thuja ocerdentalis 'Smaragd'*. Також використовують і листопадні породи дерев, які добре переносять стрижку і тримають щільну крону *Fagus sylvatica* та *Carpinus betulus*. Також цікаво виглядають бордюри з *Buxus sempervirens* і *Buxus microphylla*. Разом вони мають вид, як подвійна огорожа. *Buxus microphylla* швидко ростучий, має світліше забарвлення та більш щільний. Повільно зростаючий *Buxus sempervirens* можна зрізати нижче. *Buxus sempervirens 'Variegata'* доповнює дизайн, надає додаткові деталі.

Проаналізувавши елементи топіарного мистецтва в парку Левенс Холл виявлено, що найбільш поширеними є: живоплоти низькі та середні, формовані рослини, живі стіни та формовані рослини на штабці (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Видовий склад елементів топіарного мистецтва в парку Левенс Холл

№	Вид, культивар	Висота, м	Форма крони		Живоплоти			Бордюри	Боскети, кашнети	Шпалери	Формові рослини	Партери, арабески
			на штабці	фігурна	Живі стіни	високі	середні					
1	<i>Taxus baccata</i>	10	+	+	+	+	+				+	
2	<i>Taxus baccata 'Sempergreena'</i>	10	+	+								
3	<i>Thuja ocerdentalis 'Smaragd'</i>	6		+							+	
4	<i>Fagus sylvatica</i>	25			+							
5	<i>Carpinus betulus</i>	10			+							
6	<i>Buxus sempervirens</i>	2				+	+	+	+			+
7	<i>Buxus microphylla</i>	2					+	+	+			+

Іншим не менш цікавим парком, витвором тогочасного мистецтва Великобританії, є парк замку Друммонд (рис. 3.4).

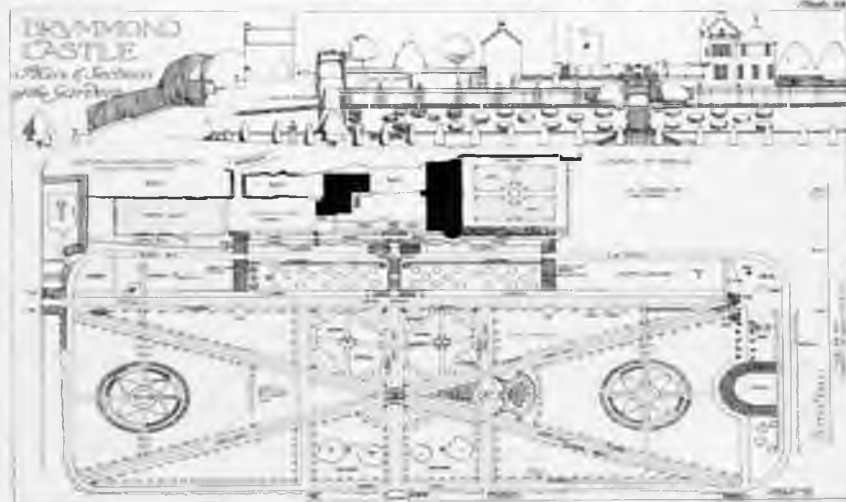

Рис. 3.4. План-схема парку замку Друммонд Великобританія [10]

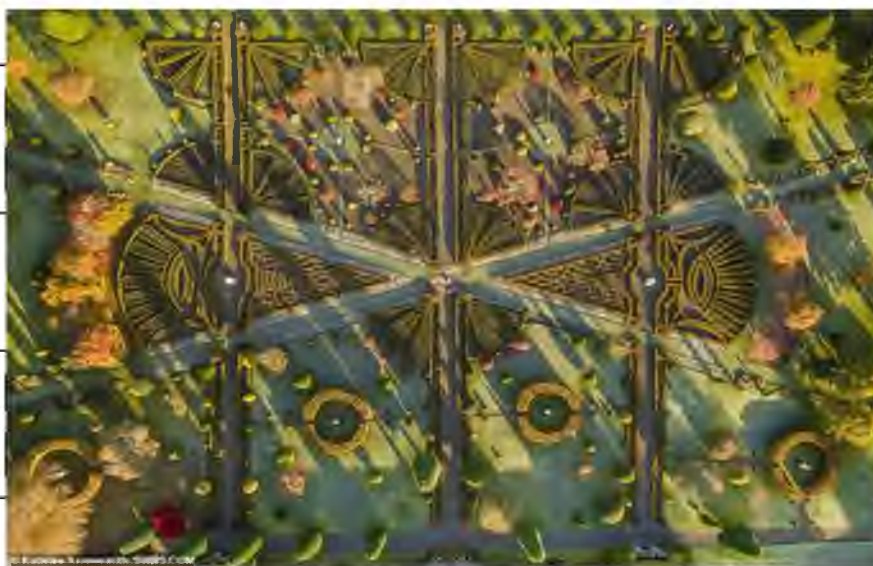

Рис. 3.5. Вид зверху, Парк замку Друммонд, Великобританія [13]

Парк замку Друммонд, створено у 1630 р., розташований недалеко від міст Кріфф, Перт та Кінросс у Шотландії. У XIX ст. було проведено реконструкцію парку під час якої було створено тераси, у 1950-х р. – проведена ще одна реконструкція парку і висаджено рослини із різним забарвленням листя [13]. Перепад висот складає 18 м від верхньої тераси до партеру, сад розбитий в італійському стилі на чотири тераси, і передостання тераса має крутий нахил. Замок

і сади з'єднують кам'яні сходи в стилі бароко, які прикрашені статуями та урнами. Ці сходи переходять у головну алею, яка є центральною віссю симетрії саду та виділяється серед смуги просіки між деревами на суцільному пагорбі. На площі 2 га майже весь сад представляє собою великий квітковий партер, розташований у затишній долині, що дозволяє йому захищатися від вітру завдяки навколишнім пагорбам. Парк розділений діагональними лініями алей та бордюрів, які простягаються від сходу до заходу, відповідаючи малюнку шотландського прапора.

Сади замку Друммонд відомі різноманітністю рослин та вишуканістю. Серед їх особливостей виділяються 200 формованих *Taxus baccata* та *Ilex aquifolium*, де наймолодшому дереву понад 200 років. Ці дерева є елементами топіарного мистецтва Вікторіанської епохи, коли віддавали перевагу деревам, посадженим окремо для виділення їхньої краси та форми.

Рис. 3.5. Зелена скульптура «гриб», партер, Парк замку Друммонд, Великобританія [49, 10]

У саду неабияка чарівність прихована не лише в малюнку партеру та його багряних фарбах, але й у самих деревах. Тут можна знайти видатні "вікторіанські грибочки" (рис. 3.5), які висять на такій висоті, що під ними може спокійно розміститися людина. Ці топіарії заввишки 10 м вражають своєю майстерністю і багатими формами, маючи відтінки золотавих, пурпурових, сріблястих і багряних кольорів [49]. Розкішні крони додають цьому ансамблю ще більше елегантності. Їх розташування часом може здатися несподіваним, вони можуть бути вплетені в

квіткові городи, виходити прямо на доріжки або спускатися крутими схилами терас. В цілому, створюється враження, ніби це не просто парк, а справжнє театральна вистава.

На нижній терасі висаджено багато вічнозелених рослин, таких як: *Cedrus deodara*, *Tsuga canadensis*, *Juniperus chinensis* *Stricta*, *Chamaecyparis lawsoniana*, *Sequoia sempervirens*, *Buxus microphylla*, *Taxus baccata*, *Ilex aquifolium*, які розсіюють і водночас посилюють всі інші кольори. Однією з особливих перлин саду є група дерев із червоними осінніми листям, і *Aceraceae* колекція включає понад 30 видів і культиварів. Восени сад вражає своєю величиною та інтенсивним червоним колоритом, немов охоплений полум'ям. Пройшовши всередину парку можна побачити різноманітні куточки саду, де є борсетки з *Acer platanoides* 'Royal Red', фонтанами та озером.

Проаналізувавши елементи топіарного мистецтва в парку Друммонд виявлено, що найбільш поширеними є: живоплоти високі, формовані рослини, живі етіни та фігурно формовані рослини (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Елементи топіарного мистецтва в парку Друммонд, Великобританія

№	Вид, культивар	Висота, м	Форма крони			Живоплоти			Бордюри	Борсетки/кабінети	Шпалери	Формові рослини	Партери, арабески
			на штампі	фігурна	Живі стіни	високі	середні	низькі					
1	<i>Taxus baccata</i>	10	+	+	+	+					+		
2	<i>Ilex aquifolium</i>	6		+	+	+					+		
3	<i>Cedrus deodara</i>	20									+		
4	<i>Juniperus chinensis</i>	5									+		
5	<i>Cyparis lawsoniana</i>	7		+	+						+		
6	<i>Sequoia sempervirens</i>	8									+		
7	<i>Buxus microphylla</i>	2				+						+	
8	<i>Acer platanoides</i> 'Royal Red'	5							+			+	

Франція. На минулих війни і Францію, яка славилася своїми парками в регулярному стилі зі своїми стриженими живоплотами та чіткою геометричною симетрією. Одним із відомих топіарних парків у Франції є парк Маркессак (рис. 3.6).

Рис. 3.6. План-схема парку Маркессак, Франція [1]

Цей парк розташований в регіоні Нормандія, Франція, був створений у XVII ст. під час правління Луї XIV. Власницею маєтку стала Франсуаза Лебрас, маркіза де Маркессак. Площа парку складає 22 га [1]. Парк відомий колекцією топіарних фігур, що складаються з живих рослин, а також неперевершеними видами на річку Дордонь [1]. У 1861 році власником парку став суддя італійського походження, який дуже полюбляв природу. *Buxus microphylla*, який згодом вже перетворився на топіарну алею з різних за видом та формами фігур. У XX ст. парк зазнав руйнувань через дві світові війни та економічні труднощі. Проте, завдяки зусиллям охоронних організацій та ентузіастів, парк був відновлений та відкритий для відвідувачів.

Проаналізувавши елементи топіарного мистецтва в Парку Маркессак виявлено, що найбільш поширеними є: живоплоти різні за висотою та формовані рослини (табл. 3.3).

Парк замку Віландрі - ще один з відомих на весь світ регулярних парків в Франції. Знаходиться він в долині Луара, у центральній частині Франції в поселенні Віландрі. У 1536 році закінчено будівництво замку Віландрі та було влаштовано три сади, у тому числі сад з декоративним городом, сад лобові геометричної форми, відокремленими один від одного доріжками та шпалерами (рис. 3.8).

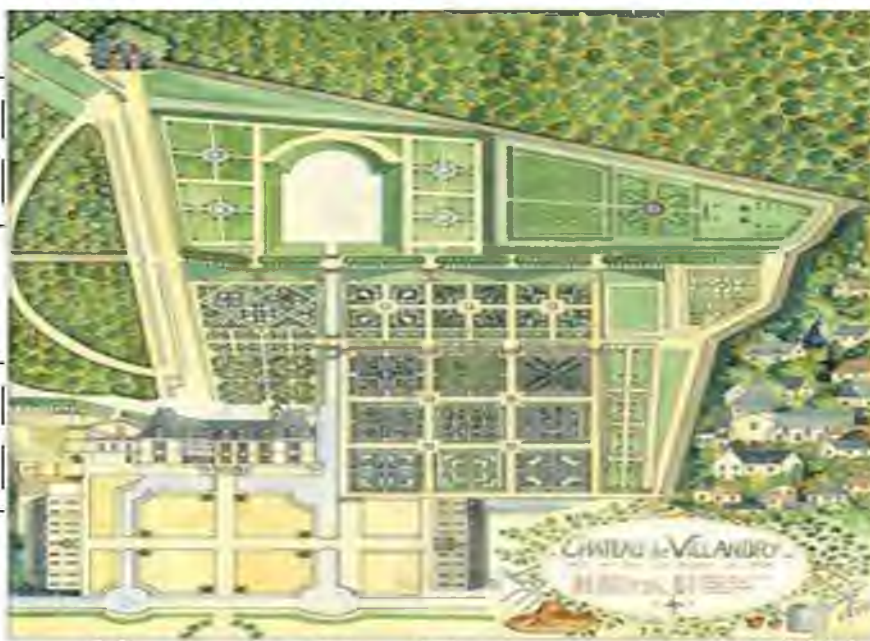

Рис. 3.8. План парку Віландрі, 1860 р. Франція [6]

Протягом століть парк замку Віландрі змінювався. Після Першої світової війни парк Віландрі знову зазнав руйнувань і був проданий. Проте на початку ХХ ст. замок придбала родина Корвалло. Вони відновили початковий вигляд замку та парку. Парк замку Віландрі розташований на трьох, які підіймаються одна над одною. На верхній терасі розташовано водний партер, що облімований живою стіною з *Taxus baccata* у вигляді боскету. На середньому рівні є декоративний сад у вигляді симетрично розділених ділянок-квадратів. Нижня тераса виділена під декоративну породину площею в 1 га, яка забезпечує овочами і пряними травами ресторан на території замку. По периметру парк об'єднаний в єдину композицію.

живоліт з *Taxus baccata*. Парк відображав ідеал гармонії, симетрії та краси, які були популярні в Ренесансній епосі (рис. 3.9) [2]

Рис. 3.9. Тераси парку замку Віландрі [2]

Саме середня частина парку відкривається з 1-го поверху саду. Вона і стала самою видовою частиною парку. На ній створено розрізний партер із *Buxus microphylla* у вигляді чотирьох геометричних форм квадратів, в середині яких розташовані різні алегорії кохання. Партер отримав назву Сади кохання (рис. 3.11).

Північно-західний масив символізує пристрасне кохання, північно-східний – невірність, південний захід – ніжні поціття, а південно-східний – трагічне кохання.

Рис. 3.10. Партер, парк Віландрі [5]

Рис. 3.11. Сади кохання, парк Віландрі [5]

Центральним елементом ландшафту регулярного саду є *Tilia cordata*, які мають не лише вражаючий зовнішній вигляд, а також сприяють очищенню атмосфери. В парку замку Віландрі використовуються традиційні методи обрізки, і щороку чотири садівники Віландрі займаються обрізкою та формуванням *Tilia cordata*, *Carpinus betulus*. підтримуючи їх у вигляді шпалер, живих стін, боскетів. *Carpinus betulus* добре переносить сильну обрізку, легко пристосовується до різних типів ґрунту та ідеально підходить для створення живих огорож. Третьою ключовою рослиною у Віландрі - є *Taxus baccata*, що добре переносить обрізку та придатний для створення скульптурних композицій, що робить його незамінним у кожному саду.

Проаналізувавши елементи топіарного мистецтва в парку Віландрі Франція виявлено, що найбільш поширеними є: живоплоти низькі та середні, формовані рослини, бордюри та боскети (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Елементи топіарного мистецтва в парку Віландрі, Франція

№	Вид, культивар	Висота, м	Форма крони			Живоплоти			Бордюри	Боскети, кабінети	Шпалери	Формові рослини	Партери, арабески
			на штамі	фігурна	живі стіни	високі	середні	низькі					
1	<i>Taxus baccata</i>	10		+	+						+		
2	<i>Carpinus betulus</i>	10									+		
3	<i>Tilia cordata</i>	20							+		+		
4	<i>Buxus microphylla</i>	2				+	+	+					
5	<i>Thuja occidentalis</i>	6		+							+		

Прикладом перевтілення під дією різних чинників моди та війн, є парк замку Еріньяк (рис 3.12). Розташований в департаменті Дордонь, район Чорного Перигору в 13 км на північний схід від Сарла. Історія замку разом з парком розпочинається ще з XVI ст. Володіла маєтком протягом всіх років одна сім'я. У XIX ст. парк зазнав не найкращі часи. Йому ніхто не приділяв належної уваги і парк

привіщов в занедбаній стан, перетворившись на непрохідні хащі. В середині XX ст. парк зусиллями Ж. Сермадіра почав набирати вигляд минулої слави.

Рис. 3.12. План-схема парку замку Еріньяк, Франція [9]

Період відновлення парку склав понад 40 років. Парк замку Еріньяк посідає одне з перших місць в Європі по різноманіттю елементів топіарних форм та фігур. Серед геометричних фігур тут можна відшукати прості форми, такі як конуси, диски, спіралі, сфери, циліндри та куби з *Taxus baccata*, які вплетено в складні групи [9], наприклад, у Грабовій алеї (рис. 3.13).

Рис. 3.13. Елементи топіарного мистецтва, парк замку Еріньяк [9]

У менш офіційних частинах саду садівники виразно виражають свою творчість, використовуючи топіарі для створення сільських сцен, що нагадують фермерське господарство. Тут представлені фігури гусей, качок, собак, вівці, білки,

павича, кроликів, курки і півня. В зазначених елементах використані металеві каркаси і охайно підстрижений *Buxus microphylla* (рис. 3.14) [21]

Рис. 3.14/ Зелені скульптури птахів, боскети, бордюри, парк замку Еріньяк [14]

Мистецтво топіарі використовується для створення чарівних сюжетів, використовуючи різні рослини. Наприклад, вишукані круглі зони відпочинку, вишукані арабески на квіткових клумбах у стилі "французька геометрія" та зірки в Рожевому саду - є чудовими прикладами цієї різноманітності творчості та виконані з *Buxus microphylla* з вкрапленням конусів *Thuja occidentalis* (рис. 3.15).

Щоб створити всі ці форми, садівники використовують ручні ножиці, та спеціальні металеві каркаси, також застосовують дерев'яні шаблони для створення округлої форми, як у випадку з Зеленою Ротондою. Для формування подвірних тварин використовують бамбукові тростини, які розміщені навколо молодих кущів для керування ростом гілок та створення бажаної форми. Навесні садівники ретельно обрізають форми, використовуючи лише свій досвід та ручні ножиці.

Сітчаста структура іноді використовується для оточення молодих рослин, які потім обрізають для надання необхідної форми.

Партер є ключовим елементом "декоративного саду". Він присутній у всіх стилях садів та включає у себе вирощування геометричних візерунків. В парку Еріньяк використано *Buxus microphylla*. У середньовіччі партери зазвичай представляли собою чотири квадрати, обмежені низькими бордюрами з дерев'яних егорож або самшиту та скромно прикрашені рослинами. З часом дизайни стали більш складними. Італійський стиль мав значний вплив у Франції, що

підтверджується архітектурою. Партер у французькому стилі вражає своєю неординарністю, оскільки призначений для спостереження згори, з тераси або з першого поверху. Однак партер в парку Еріньяк відрізняється вибором зеленого газону з однотонними відтінками, а не контрастними кольорами та матеріалами.

Влітку партери прикрашаються квітами, відтінки яких можуть бути блакитними, жовтими та білими (рис. 3.15).

Рис. 3.15. Партер, парк замку Еріньяк [21]

Таблиця 3.5

Елементи топіарного мистецтва в парку замку Еріньяк, Франція

№	Вид, культивар	Висота, м	Форма кропи		Живоплоти			Бордюри	Боскета, кабінети	Шпалери	Формові рослини	Партери, арабески
			на штамбі	фігурна	Живі ступи	високі	середні					
1	<i>Taxus baccata</i>	10		+	+						+	
2	<i>Buxus microphylla</i>	2						+				+
3	<i>Thuja occidentalis</i>	6		+								
4	<i>Carpinus betulus</i>	10			+						+	

Проаналізувавши елементи топіарного мистецтва в парку замку Еріньяк, виявлено, що найбільш поширеними є живі стіни, формовані рослини фігурно формовані рослини, бордюри, партери (табл. 3.5)

Парк на честь Андре Сітроєна було закладено на лівому березі р. Сена в Парижі на площі в 14 га. Територією під парк стала земля, на якій відомий підприємець Андре Сітроєн будував автомобілі в Парижі. В 1970 р. підприємець вирішив перенести виробництво автомобілів за межі столиці, а землю продати. В 1990-х рр.. французькі ландшафтні дизайнери Ж.Клеман і А.Прево в співпраці з відомими архітекторами П.Бергером, Ж.Жодрі, та Ж.Віг'є створили парк, який отримав назву відомого виробника автомобілів, Андре Сітроєна (рис. 3.16).

Рис. 3.16. План-схема парку Андре Сітроєна, Франція [40]

Посередені парку Андре Сітроєна розміщено галявину прямокутної форми. Навколо неї розкинувся сад, облямований бетонними стінами. Східна частина парку приваблює екзотичними оранжереями та колоною дерев в 3 ряди з однієї сторони і 4 з іншої, постриженої в формі циліндра на штампі з *Fraxus laurocoraxus*. Тут також розташовані газони у вигляді геометричних фігур.

В північному кінці знаходяться Тематичні сади, кожен з яких має свою унікальну концепцію. Колись ця територія була дому з фабрики органічних барвників, і тематичні сади носять назви, що відповідають кольорам веселки або дню тижня. Наприклад, Символом понеділка, срібла та місяця виступає Сріблястий

сад. Ного межі відзначені білими бетонними стінами, які виділяють красу крон *Taxus baccata*, підстрижених в середню та високу живу загорожу, та сформованих нізачі з *Pinus nigra* var. *Austriaca*. (рис. 3.18)

Рис. 3.17. Центральна частина парку Андре Сітроена [23]

Рис. 3.18. Тематична кімната в парку Андре Сітроена [23]

Рис. 3.19. Елементи топіарного мистецтва в парку Андре Сітроена [23]

Паркова алея проходить крізь стінки з бетону, що облямований формованим середнім живоводком із *Taxus baccata*. Також на території парку присутні елементи топіарного мистецтва у вигляді куль з *Taxus baccata* (рис. 3.19).

Розділяють центральну галявину парку і тематичні сади - великі масиви, у вигляді геометричних кубів з *Carpinus betulus* (рис. 3.20)

НУБІП У КРАЇНИ

Рис. 3.20. Геометричні куби з *Carpinus betulus* видів в парку Андре Сітроєна [23]

Проаналізувавши елементи топіарного мистецтва в парку Андре Сітроєна, виявлено, що найбільш поширеними є: крона дерев фігурно формована, живі стіни, (формовані рослини, живоплоти низькі, середні та високі, кабінети (табл. 3.6)

Таблиця 3.6

Елементи топіарного мистецтва в парку Андре Сітроєна, Франція

№	Вид, культивар	Висота, м	Форма крони			Живоплоти							
			на штамбі	фігурна	Живі стіни	високі	середні	низькі	Бордюри Боскети, кабінети	Шталери	Формові рослини	Партери, арабески	
1	<i>Taxus baccata</i>	10		+	+	+						+	
2	<i>Buxus microphylla</i>	2		+			+	+					
3	<i>Thuja occidentalis</i>	6		+								+	
4	<i>Carpinus betulus</i>	10			+						+	+	
5	<i>Pinus nigra var. Austriaca</i>	25		+								+	

Нідерланди. Парк "Het Loo" розташований недалеко від Апелдорна,

Нідерланди. Замок побудовано в XVII ст. в стилі бароко (рис. 3.21).

Рис. 3.21. План-схема парку Het Loo, XVII ст. [12]

На початку XIX ст. барокові сади були заповнені піском, а згодом їх трансформували у ландшафтні парки з живоплотами, різними видами кущів та дерев. Ця нова садова мода великою мірою відрізняється від палацових садів XVII ст. Проте, в 1980-х роках сад повернули до свого первісного барокового стилю. Внаслідок проблем з водою та розповсюдженням грибкового захворювання в живоплотах з *Buxus sempervirens*, після капітального ремонту у 2012 році, вирішено замінити *Buxus sempervirens* на *Ilex crenata*. Проте у догляді за падубом в живоплотах виявилось більше складностей, ніж планувалося. Тому виробники обрали продовжувати розведення *Buxus*, що має високу стійкість до грибкових захворювань. Історично *Buxus* був ідеальною рослиною для барокового саду, оскільки був адаптований до різних типів ґрунтів. Тому на початку 2020 року в саду почали підготовчі роботи та висадили три сорти з асортименту Betterbuxus: «Renaissance», «Heritage» і «Babylon Beauty». Вони були регулярно розміщені у витончених барокових орнаментах. Ці рослини відповідають очікуванням садової команди. Кожен з видів має свої особливості, але обидва сорти, Renaissance і Babylon Beauty найкраще підходять для низьких живоплотів.

Основою дизайну регулярного парку "Het Loo" є концепція поєднання елементів класицизму та бароко. Парк створено в стилі французьких парків, які відзначаються симетричною структурою навколо головної будівлі, будь то палац

чи інша центральна композиційна вісь. Використано лінійну перспективу для розміщення алей та масштабних плоских партерів. Водночас, в архітектурі "Het Loo" відзеркалюються впливи італійських барскових садів, які виявляються у терасній побудові комплексу. Це включає в себе велику кількість витончених топіарних форм, скульптурні композиції (рис. 3.22).

Рис. 3.22. Партер, Het Loo, Нідерланди [17]

Таблиця 3.7

Елементи топіарного мистецтва в парку "Het Loo", Нідерланди

№	Вид, культивар	Висота, м	Форма крони		Живоплоти			Бордюри	Боскети, кабінети	Шпалери	Формові рослини	Партери, арабески
			на штаблї	фігурна	Живі стіни	високі	середні					
1	<i>Taxus baccata</i>	10		+	+	+						
2	<i>Thuja occidentalis</i>	6		+							+	
3	<i>Carpinus betulus</i>	10			+						+	
4	<i>Buxus sempervirens</i>	3		+					+			+
5	<i>Buxus 'Babylon Beauty'</i>	2		+					+	+		+
6	<i>Buxus Heritage</i>	4		+					+			+
7	<i>Buxus Renaissance</i>	4		+					+			+

Проаналізувавши елементи топіарного мистецтва в парку "Het Loo", виявлено, що найбільш поширеними є: кроне дерев фігурно формована, живі стіни, формовані рослини, живоплоти низькі та середні, бордюри та партери (табл. 3.7).

США. Парк Лад'ю Гарден розташований біля Балтімора, штат Меріленд.

Парк створено Харві С. Ладью на початку XX ст. у 1930 р. Територія парку становить майже 9 га (22 акрів) (рис. 3.23).

Рис. 3.23. План-схема парку Ладью Гарден, США [19]

Парк Ладью Гарден складається із 15 кімнат, відокремлена одна від одної.

Так як Ладью був мисливцем, а Англію та Італію відвідував досить часто, то основну тематику парку взято з англійських та італійських садів. Розроблена ним топіарна композиція з *Buxus sempervirens* у вигляді подовження на звірів: людина верхом на коні полює на лисицю (рис. 3.24)[39]. Парк Ладью облямований живим парканом з пілонами у вигляді геометричних фігур – кубів, пірамід, конусів з *Taxus baccata* (рис. 3.24)

Рис. 3.24. Топірна композиція, та елементи топіарного мистецтва, парк Ладью Гарден, США [20]

Проаналізувавши елементи топіарного мистецтва в парку Ладью можна виокремити найбільш поширені: формовані рослини, живі стіни, власне живодоти з *Buxus sempervirens*, *Taxus baccata* (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

Елементи топіарного мистецтва у парку Ладью Гарден, США

№	Вид, культивар	Висота, м	Форма крони		Живодоти				Бордюри	Воскети, кабінети	Шпалери	Формові рослини	Чартери, арабески
			наштамбі	фігурна	Живі стіни	високі	середні	низькі					
1	<i>Taxus baccata</i>	10		+	+	+							
2	<i>Thuja occidentalis</i>	6		+								+	
3	<i>Buxus sempervirens</i>	3		+								+	

Бельгія. Одним із відомих топіарних парків є парк "Buxusbeemden", який створено у 1985 р. власником Френсісом Денайером. Парк знаходиться в Геренталс (рис. 3.25). Територія парку складає 1,5 га, де переважна більшість елементів топіарного мистецтва сформовано з *Buxus sempervirens* [28]. Елементи парку представлені формованими *Buxus sempervirens*, для терасування та відокремлення

на кімнати парку використані *Taxus baccata* як живі стіни. Вхід до будинку влаштовано з формованого середнього живондоту з *Buxus sempervirens*.

Рис. 3.25. Місце розміщення парку "Buxusbeemden", Бельгія (Google maps)

Подалі від будинку зростають більші за розміром стрижені форми у вигляді хмарок із *Taxus baccata*. Гармонійно покриті *Waldsteinia ternata*, що повторюють стрижені хвилясті форми. Перехід між терасами влаштовано з *Cornus*, акцентами слугують формовані зелені скульптури із *Taxus baccata*. В центрі парку сформована альтанка у вигляді парасольки або самбрера із *Taxus baccata* (рис. 3.26).

Закінчується парк двома водоймами прямокутної форми, довжина яких складає 25 м.

Рис. 3.26. Елементи топіарного мистецтва парку "Buxusbeemden", Бельгія [28]

Проаналізувавши елементи топіарного мистецтва в парку "Buxusbeemden" виявлено, що найбільш поширеними є: крона дерев фігурно формована, живі стіни, формовані рослини, живоплоти низькі, середні та високі (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Елементи топіарного мистецтва в парку "Buxusbeemden", Бельгія

№	Вид, культивар	Висота, м	Форма крони		Живоплоти			Бордюри	Боскети, кабігети	Шпалери	Формові рослини	Партери, арабески
			на штамбі	фігурна	Живі стіни	високі	середні					
1	<i>Faxus buccata</i>	10		+							+	
2	<i>Buxus microphylla</i>	2		+			+	+			+	
3	<i>Thuja occidentalis</i>	6		+							+	

Італія. Вілла Гарцоні (Villa Garzoni), розташована в м. Коллоджо, Тоскана, Італія. Сад створено разом з віллою у XVII ст. Архітектором саду в 1650-х рр. був маркіз. А. Гарцоні. (рис. 3.27) [21].

Рис. 3.27. План-схема парку "Вілла Гарцоні", Італія [18]

Сади "Вілли Гарцони" побудовано в стилі епохи Відродження. Таким, яким парк є зараз, він набув у XVIII ст. архітектором Огтавіано Діодати. Висхідни до центрального входу в парк, відразу видно симетрично пострижені бордюри з *Buxus sempervirens*, середину яких заповнюють однорічні квіти. Підпорні стіни прикрашають живі загорожі з *Thuja occidentalis*. На нижній терасі біля басейну висаджені *Taxus baccata*, підстрижені у топіарні форми човнів, птахів і веж (рис. 3.28).

Рис. 3.28. Формовані рослини, партер, парк Villa Garzoni, Італія [18]

Проаналізувавши елементи топіарного мистецтва в парку Villa Garzoni, виявлено, що найбільш поширеними є: крона дерев фігурно формована, живі стіни, формовані рослини, живоплоти низькі, середні та високі, бордюри та партери (табл. 3.10).

Таблиця 3.10
Елементи топіарного мистецтва в парку Villa Garzoni, Італія

№	Вид, культивар	Висота, м	Форма крони		Живоплоти			Бордюри	Боскета, кабінеги	Інсталерія	Формові рослини	Партери, арабески
			на штамбі	фігурна	Живі стіни	високі	середні					
1	<i>Taxus baccata</i>	10		+	+						+	
2	<i>Thuja occidentalis</i>	6		+							+	
3	<i>Buxus sempervirens</i>	3		+		+	+	+				+

3.2 Аналіз елементів топіарного мистецтва в парках України

В останні роки все більше на території України та особливо в її столиці почали відновлювати парки, створювати сквери. Столиця почала набувати все більше вигляду схожого на Європейське місто зі своєю історією. В парках відновлювали і змінювали не тільки архітектуру, але і зелені насадження. Одними з самих цікавих таких парків м. Києва стали парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва ІПСПМ загальнодержавного значення "Голосіївський парк ім. М.Т. Рильського", парк "Відрадний", парк пам'ятка садово-паркового мистецтва "Юність".

ІПСПМ "Голосіївський парк ім. М.Т. Рильського" був заснований в 1957 р. та містив в своєму розпорядженні територію з самим великим лісом в межах міста. Загальна площа парку займала 140 га. У 2018 р. було проведено реконструкцію. Після реконструкції, в парку влаштували елементи топіарного мистецтва, які розташовані у вхідній зоні (рис. 3.29). У ІПСПМ "Голосіївський парк ім. М.Т. Рильського" також є низькі і середні живі огорожі. Низькі огорожі висаджені з *Vixus sempervirens* та *Berberis thunbergii*. Середні живі огорожі висаджені з *Ligustrum vulgare*. Середні живі огорожі делять парк на зони, умовно відокремлюючи вхідну зону до зони прогулянкової (рис. 3.30). Бордюри з *Vixus sempervirens*, також підкреслюють індивідуальність і виділяють вхідну зону.

Рис. 3.29 План-схема ІПСПМ "Голосіївський парк ім. М.Т. Рильського" (фото автора)

НУБІП УКРАЇНИ

На території парку елементи топіарного мистецтва розміщено у вхідній зоні. Серед них: формовані *Carpinus betulus* у вигляді тортика (рис. 3.31).

Рис. 3.30. Середні живі огорожі (фото автора)

Рис. 3.31. Формовані рослини, ППСПМ "Голосіївський парк ім. М.Г. Рильського" (фото автора)

НУБІП УКРАЇНИ

З лівої частини від центрального входу під надписом з великих металевих літер "I Love Holosiv" висаджено топіарні елементи у вигляді геометричних фігур (кола, овали, квадрати) (рис. 3.32).

Рис. 3.32. Вхідна зона з елементами топіарного мистецтва, ППСПМ "Голосіївський парк ім. М.Т. Рильського"

НУБІП УКРАЇНИ

У південно-західній частині парку зростає дубовий гай. Ця ділянка є перехідною зоною між вхідною, з елементами топіарного мистецтва, і природним

лісом, відокремленими високими живоплотами з *Ligustrum vulgare*. У 2018 р. було влаштовано новий зелений лабіринт під назвою "Шлях до безпеки". Арт-інсталяція символізує складний шлях, який пройшли люди, що були вимушені залишити свої домівки через війну та небезпеку, в пошуках безпечного місця. Створив лабіринт "Шлях до безпеки" Мальцев О., майстер з фігурної стрижки дерев та створення скульптур, який сам двічі вимушено залишив свій дім через війну і власним досвідом відчув усе труднощі шляху до безпеки. Лабіринт займає площу понад 1000 м² і включає майже 5000 кущів *Ligustrum vulgare* (рис. 3.33).

Рис. 3.33. Зелений лабіринт ППСПМ "Голосіївський парк ім. М.Т. Рильського" [55]

Згідно результатів дослідження ППСПМ "Голосіївський парк ім. М.Т. Рильського" виявлено такі елементи топіарного мистецтва: живоплоти низькі та середні, бордюри, формовані рослини, лабіринти.

Таблиця 3.41

Елементи топіарного мистецтва в ППСПМ «Голосіївський парк ім. М.Т. Рильського»

№	Вид, культивар	Висота, м	Форма крони			Живоплоти			Бордюри	Боскети, кабінети	Шпалери	Формові рослини	Партери, арабески
			на штаблї	фігурна	Живі стїни	високі	середні	низькі					
1	<i>Carpinus betulus</i>	10		+	+						+		
2	<i>Ligustrum vulgare</i>	2					+						
3	<i>Berberis thunbergii</i>	1						+					
4	<i>Buxus sempervirens</i>	3						+					

Парк Відрадний знаходиться в Солом'янському районі м. Києва. Його було відкрито для відвідувачів в 1971 р. Площа, на якій розташовано парк, складає 25,92 га, і з усіх сторін він забудований багатоповерхівками. Після реконструкції, яка проведена в 2006-2008 рр. площа парку вже складала 15,3 га. (рис. 3.34) Відновлено алеї, облаштовано дитячі майданчики, висаджено дерева та створено клумби.

Рис. 3.34 План-схема парку Відрадний (фото автора)

Центральний вхід до парку прикрашений бордюрами з *Berberis thunbergii* та *Cornus alba 'Elegantissima'*, також, з елементів топіарного мистецтва представлені кулі з *Buxus sempervirens* (рис. 3.35).

Рис. 3.35. Вхідна зона з елементами топіарного мистецтва, парк Відрадний (фото автора)

Після реконструкції створено зелений лабіринт з *Cotoneaster lucidus* Schlecht у вхідній частині. Площа зеленого лабіринту 1093 м². Висота його на сьогодні

складає близько 1 м. В середині лабіринту облаштовано нові доріжки і встановлено систему автоматичного поливу (рис. 3.36).

Рис. 3.36. Зелений лабіринт з *Cotoneaster lucidus*, парк Відрадний

(фото автора)

Далі по алеї сформовано rabatka у вигляді ромбів з *Ligustrum vulgare* і в середині висаджено *Hydrangea paniculata* (рис. 3.37).

Рис. 3.37. Бордюр із *Buxus sempervirens* L., парк Відрадний (фото автора)

Провівши обстеження парку Відрадний, виявлено такі елементи топіарного мистецтва: живоплоти низькі та середні, бордюри, формовані рослини, лабіринт.

Елементи топіарного мистецтва в парку Відрадиній

№	Вид, культивар	Висота, м	Форма крони		Живоплоти			Бордюри	Боскети, кабінети	Шпалери	Формові рослини	Партери, арабески
			на штабці	фігурна	живі стіни	високі	середні					
1	<i>Cornus alba</i> 'Elegantissima'	3										+
2	<i>Ligustrum vulgare</i>	2		+								+
3	<i>Berberis thunbergii</i>	1										+
4	<i>Buxus sempervirens</i>	3		+								+
5	<i>Cotoneaster lucidus</i>	3										+

ППСПМ "Юність" створено у 1979 р. на території Святошинського району м. Києва. Площа парку складає 6,44 га (рис. 3.38).

Рис. 3.38. План-схема ППСПМ "Юність" [54]

На території парку є один спортивний та два дитячих майданчики, обладнані місця для відпочинку, а також є Українська Православна Церква святого Спиридона Триміфунтського. Реконструкцію парку проведено у 2015 р., під час

якої облаштовано газон на площі 2,1 га, висаджено більше 70 дерев різних порід і понад 1000 чагарників. Створено два живих лабіринти для дорослих (площа 500 м²) і малюків (200 м²). Для дитячого круглого лабіринту використано 650 екземплярів *Spiraea japonica* 'Makrophylla'. Для дорослого лабіринту квадратної форми було використано 2200 екземплярів *Cornus alba* (рис. 3.39).

Рис. 3.39. Лабіринти ППСГМ "Юність" [35]

У кінці ХХ ст. початку ХХІ ст. в Україні почали застосовувати елементи топіарного мистецтва на території дендропарків (Клесівський дендропарк) та ботанічних садів (ботанічний сад імені М.М. Гришка НАН України, ботанічний сад НУБіП України). Клесівський дендропарк розташований в Рівненській області, у селищі Клесів, на території Клесівського лісництва, на площі 3 га (рис. 3.40).

Рис. 3.40. План-схема Клесівського дендропарку [51]

Головною особливістю дендропарку є використання живих огорож. Загальна довжина цих живих огорож, включаючи живі стіни і бордюри, становить близько 1800 м. Головна функція цих живих огорож - це декоративна, а також розділення різних функціональних зон [45, 47]. При аналізі габаритних характеристик живих огорож є овальні живі огорожі (66%), трохи менше прямокутні (29%), також існують конусоподібні живі огорожі без формованого вигляду [38, 47]. Деякі з них також мають форму зубців або ступенів, зокрема це спостерігається у вхідній частині парку, а також можуть мати хвилястий поздовжній профіль. Найпоширеніші живі огорожі мають ширину від 1,1 до 1,2 м (*Picea abies*).

Найширший живопліт розташований у вхідній частині парку: 2,2 м - на вхідній алеї з *Picea abies*; 1,8-1,9 м. - з *Thuja occidentalis* в зоні "Лісового Версале" (рис. 3.41)

Рис. 3.41. Елементи топіарного мистецтва. Клесівський дендропарк Клесівського лісництва [51]

У парку також існують бордюри з *Thuja occidentalis* 'Globosa'. Вони були використані для створення різних об'єктів, таких як "Національний Герб України" (рис. 3.41), декоративний ганок і "шайба". Окрім живих огорож, справжніми об'єктами естетичного задоволення є "зелені скульптури". Вони виконують функцію акцентів у ландшафтному дизайні парку і служать основою для створення алей, рядових посадок і групових композицій. 30 форм є унікальними, наприклад, на майданчику зеленої архітектури розташовано ряд насаджень з унікальною формою і художніми назвами, такими як "Свіча Діви Марії", "Келих Богдана Хмельницького", "Сулуґник СІЧ-1", "Олімпійська чаша", "Міс Полісся" або "Поліська панночка", "Шампаньйон", "Поліський стіг" та інші. Деякі "зелені

скульптури створені за допомогою каркасу (кінь на "Острові кохання" і два "зелені дихтарі" з *Thuja occidentalis* "Columna") [45-47].

Дендропарк Клесівського лісництва в Україні слугує важливою роллю в культурному та освітньому аспекті, а також являє собою унікальний приклад використання регулярного планування та топіарного мистецтва. На території дендропарку Клесівського лісництва розташовані об'єкти топіарного мистецтва, включаючи живі стіни, живоплоти, арки та "зелені дивани". Для створення цих об'єктів було використано вісім видів та десять культиварів, які представляють дев'ять родин, переважно належать до родини соснових. Важливими елементами топіарного мистецтва є живоплоти, більшість з яких мають просту форму, створену з використанням куль та свічок у формі пілонів. Ці живоплоти різної висоти, овальної форми та з прямолінійним профілем.

Національний ботанічний сад імені М. М. Гришка НАН України засновано у 1935 р. Нині площа складає 129,86 га. До складу ботанічного саду входить 8 наукових відділів, колекційний фонд налічує близько 11180 таксонів, що відносяться до 220 родин та 1347 родів. У вересні 2010 р., до 75-річчя ботанічного саду ім. М.М. Гришка було відкрито топіарну експозицію, яка представлена в центрі лабіринтом з *Ligustrum vulgare* заввишки 1 м, що має форму кола.

Рис. 3.42. Експозиція топіаріїв, партер, Національний ботанічний сад імені М.М. Гришка НАН України (фото автора)

Що периметру лабіринту сформовані *Thuja occidentalis* як спіраль, *Buxus sempervirens* у вигляді куль, *Cotoneaster lucidus* – як куб, *Juniperus scopulorum* – як

бокал (рис. 3.42). Експозиція займає площу 0,5 га, нині висота формованого лабіринту становить 1,5 м.

Ботанічний сад Національного університету біоресурсів і

природокористування України засновано у 1928 р. на площі 6 га. Ботанічний сад є

базою для дослідження, збереження, акліматизації та розмноження рідкісних та типових видів рослин, яких налічується до 3500 таксономічних одиниць.

Центральний вхід прикрашено елементами топіарного мистецтва, які додають краси та оригінальності (рис. 3.43). Кулі та конуси сформовані з *Taxus baccata* та

Taxus x media 'Hicksii' лісова композиція з *Buxus sempervirens* та *Thuja occidentalis*

'Columna'.

Рис. 3.43. Вхідна частина ботанічного саду НУБіП України (фото автора)

У кінці ХХ-початку ХХІ ст. топіарне мистецтво почало активно розвиватися. Перші майстри спеціалізувались на створенні живих архітектурних форм у парках та садах. Топіарні композиції стають не тільки елементами садового

дизайну, а й способом вираження культурної спадщини та сучасних тенденцій.

Живі скульптури здатні підкреслити індивідуальність та характер будь-якого простору, парку, промислового місця чи приватної ділянки. Топіарні фігури

долучаються до заходів, які висвітлюють національну культуру та традиції

України. Святкування Дня Незалежності або Івана Купала стають важливою платформою для виставки топіарних композицій, які підкреслюють дух

національної єдності. Національний колорит топіарного мистецтва в Україні набув особливої важливості під час національного відродження. Заклик до повернення до

коріння та підтримки національної культури знайшов своє відображення в створенні топіарних фігур у вигляді українських національних символів та елементів національного одягу. Герб України (у парках та садах є топіарні композиції, такі як герб України - символ державності та патріотизму); тризуб (топіарні відображення тризуба, архаїчного символу української національності, подають патріотичний настрій та відзначають національну ідентичність); вишиванка (живі скульптури у вигляді вишиванок або вишитих елементів відображають багатогранність української культури та нагадують про традиційне мистецтво); герої та події (топіарні композиції можуть

Рис. 3.44. Тризуб та Український прапор з квітів

відображати образи відомих історичних постатей та подій, таких як Тарас Шевченко, Богдан Хмельницький, Герої Небесної Сотні); Національні символи (топіарні елементи у формі національних символів: хрестів, гербів, прапорів, додає патріотичний акцент до паркового дизайну) (рис. 3.44).

Топіарне мистецтво в різних країнах і парках може мати спільні риси, такі як використання техніки з обрізки рослин для створення декоративних скульптур та фігур, але також і відмінності, які визначаються різними традиціями, культурними особливостями і стилістичними підкодами (табл. 3.14, табл. 3.15)

НУБІП УКРАЇНИ

Таблиця 3.14

Відмінні риси між парками іноземними і вітчизняними

Риси	Парки України	Іноземні парки
Стиль і форми	Можуть більше орієнтуватися на сучасний стиль, змішуючи стилістику, не притримуючись суворих граней або використовувати вкраплення мотивів національної культури	Різні країни можуть відзначатися своїми стилями та стилістичними підходами до топіарного мистецтва. Наприклад, багато згаданих закордонних об'єктів, такі як Парк Левенс Холл Англія чи Парк "Het Loo" в Нідерландах, використовують ретельне формування рослин геометричних форм, які відзначаються строгістю та симетрією.
Історія та культурний контекст	Українські парки (Відрадний парк), можуть відображати національні символи та історичні події країни. У парках, таких як Голосіївський парк, топіарне мистецтво може відображати національні символи та традиції України. Наприклад, використання візерунків у формі традиційних українських вишиванок, парки можуть виражати більше сучасний або національний стиль, що відображає історичну та культурну спадщину.	Топіарні композиції відображають історичні події, національні символи та традиції кожного конкретного місця. В парку Маркессак із властивими класичними стилістичними впливами топіарне мистецтво відображає історичний розвиток і культурні традиції. Об'єкти, такі як Парк Левенс Холл або Парк "Het Loo," створені у бароковому стилі з багатою історією.
Рослини	Можуть використовувати інші види рослин, які підходять до місцевих кліматичних умов, які не так сильно пошкоджуються шкідниками та хворобами. Україна може використовувати більш морозостійкі рослини.	У бельгійському парку "Buxusbeemden" багато уваги приділяється чагарникам з <i>Buxus sempervirens</i> , які є популярними для топіарного мистецтва в цій частині світу. багато закордонних об'єктів мають більш м'якший клімат і можуть користуватися більш екзотичними видами рослин.
Естетика	У сучасних топіарних дизайнів українських парків зазвичай використовують тільки окремі елементи доповнюючи ландшафтний стиль планування	Різні країни та об'єкти можуть відзначатися своїми естетичними особливостями. Наприклад, бароковий стиль, який популярний у нідерландському Парку "Het Loo".
Використання символів	В українських парках може бути використані національна символіка,	В закордонних об'єктах - історичні або королівські мотиви.
Специфічні архітектурні деталі	Зазвичай використовуються класичні геометричні форми, архітектурні деталі майже не використовуються	Закордонні об'єкти, особливо ті, що мають історичний контекст, можуть включати топіарні дизайни, які відповідають конкретним архітектурним структурам та елементам, таким як замки, фонтани, скляні теплиці тощо.

Таблиця 3.15

Спільні риси між парками іноземними і вітчизняними

Риси	Спільні характеристики
Декоративність	Топіарне мистецтво в українських парках та закордонних об'єктах спрямоване на створення декоративних та естетично привабливих паркових композицій які слугують як акценти в парках.
Обрізка рослин	В українських парках, таких як Голосівський парк, Ювілей, Відрадний, та інші, можна побачити обрізку чагарників та дерев для створення геометричних фігур, абстрактних форм. Той самий підхід використовується відомими закордонними об'єктами, наприклад, у Парку Левенс Холл в Нідерландах.
Геометричні фігури	У всіх перерахованих об'єктах використовують геометричні фігури, такі як купу, куби, конуси, арки, партери, живі загорожі та інші геометричні форми.
Техніка обрізки	Всюди використовується техніка стрижки, обрізки і моделювання рослин для створення бажаних форм і скульптур.
Скульптурність	У всіх об'єктах, як українських, так і закордонних, топіарні композиції мають скульптурний характер. Рослини обрізаються так, щоб створити архітектурні та скульптурні форми.

Отже, топіарне мистецтво виявляє спільні риси в декоративності та скульптурності, але водночас різниться в стилях, естетиці та використанні символів в залежності від конкретного місця та культурного контексту.

НУБІП УКРАЇНИ

РОЗДІЛ 4

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЇ СТВОРЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ТОПІАРНОГО МИСТЕЦТВА

НУБІП УКРАЇНИ

Топіарне мистецтво є одним із найстаріших видів мистецтва, яке протягом віків змінювалося і розвивалося, стаючи все більш різноманітним та видовищним. Нині використовують різні підходи щодо формування елементів топіарного мистецтва серед них: формування топіаріїв без додаткових засобів, формування за допомогою різних допоміжних простих засобів (стрічок, лазерів, прутів), формування топіаріїв за допомогою каркасів, формування топіаріїв за допомогою каркасів та наповненням їх.

НУБІП УКРАЇНИ

Формування елементів топіарного мистецтва за допомогою допоміжних простих засобів (стрічок, лазерів, прутів). Берсо слід влаштовувати на великій ділянці саду або парку, у створенні - досить затратне. У садах невеликого розміру краще влаштовувати арки або переголи. З метою створення берсо потрібно встановити дерев'яний або металевий дугоподібний каркас (може складатися з вертикальних опор із поперечними перекладинами). Опори чи дуги розташовують на відстані 0,5–1 м (можна 2–3 м), з'єднують поздовжніми брусами, щоб утворити прати. Дерев'яний каркас просочують антисептиком для довговічності (якщо дерев'яний каркас виходить з ладу, його можна замінити, зберігши при цьому рослини). Каркаси фарбують переважно у зелений, молочний або фісташковий кольори (ефектно виглядає білий). Можна залишити й натуральний колір деревини. Із зовнішнього боку берсо висаджують рослини (декоративні: липу дрібнолисту, жовту акацію, золотий дощ, плодови: яблуню, грушу, чорноплідну горобину). Головна вимога до деревної рослини – гнучкість і пластичність до стрижки. Для невеликих берсо краще використовувати партеноцисус п'ятилисточковий або іншу ліану. Саджанці розташовують на відстані 40–50 см один від одного. Гілки слід підв'язувати до опор. Надалі «живий тунель» потребує регулярної обрізки.

Спіралі створюються шляхом спочатку формування рослини у вигляді яйця або конуса на заданій висоті. Чим більш щільніший буде конус або яйце, тим краще. Для наступного етапу найкраще використовувати стрічку, яку потрібно прив'язати до нижньої гілки рослини, потім потрібно зробити оберти до верхівки. Надалі потрібно відійти і подивитись, якщо потрібно, можна відрегулювати стрічку, щоб створити рівномірну лінію рослини. Потім потрібно злегка обрізати рослину вздовж лінії стрічки. Обрізаючи таким чином рослину, буде втрачено частину листя. Так вона залишиться на рік. На наступний рік можна буде побачити, що саме потрібно обрізати далі. І можна буде обрізати гілки і листя, щоб отримати глибший розріз і дозволити заповнювати прогалини листями з боків. Перед обрізкою потрібно рухати гілками, щоб оцінити, чи залишити гілку, чи обрізати. Спіраль як морозиво, зображена на фото 4.1, була сформована за допомогою 4 ниток, що тягнулись навколо щільного тиса, і 4 ліній стрижки (рис. 4.1).

Основні геометричні фігури, такі як конуси, куби можна формувати за допомогою грестин, які фіксуються у потрібних напрямках. Через 4-5 років можна отримати композицію рослин заданої геометричної форми (рис. 4.2).

Рис. 4.1. Спіраль

Рис. 4.2. Композиція геометричних фігур

Формовані та вільнорослі живоплоти використовують як декоративний елемент саду, що виконують різні функції. До типових деревних рослин для влаштування формованих живих огорож належать: бирючина, глід, бук, тис, кипарис, туя, барбарис, самшит, лаванда тощо. За умови створення багаторядних живоплотів рослини розміщуються в шаховому порядку, відстань між рядами повинна бути – 0,4-0,5 м, ряду – 0,3-0,4 м. Листяні рослини можуть бути посаджені у віці двох або трьох років або хвойні – у віці 3-5 років [42]. При формуванні та стрижці живоплотів слід застосовувати стрічку або лазерний рівень, щоб створити горизонтальну або вертикальну лінії. Альтернативою формуванню живої огорожі є стрижка за допомогою тракторного фрезера чи циркулярної пилки, або тримера. Стрижка живоплоту сприяє росту деревних рослин. Щорічну висоту живоплоту можна збільшувати на декілька сантиметрів. Омолоджувальну обрізку живоплоту проводять гострим інструментом, щоб забезпечити ефективне зрізання. Проте обрізка у такий спосіб живоплоту потребує кілька років відновлення, перш ніж рослини у живоплоті знову досягнуть періоду квітіння та плодоношення що в подальшому буде мати позитивний вплив на природу та людей. За умови обрізки живоплоту кілька разів на одній і тій же висоті, на цій висоті утворюється «твердий суглоб». Крім того, стрижка живоплоту спричиняє руйнування середовища проживання деяких видів комах та може призвести до скорочення їхньої популяції. Тому обирати технологію формування та відновлення потрібно залежно від місця розміщення та функцій живоплоту. Стохтон та інші (2004), відмічають, що з метою оптимізації структури та функцій живоплотів необхідно всі заход, у тому числі влаштування живоплотів, висаджування рослин у прогалини живоплотів, відновлення та догляд потрібно постійно проводити [8]. Вони наголошують, що поляризація є найефективнішою стратегією відновлення занедбаних живоплотів віком понад 20 років, поросль, не слід розглядати як єдину техніку відновлення.

Формування живих стін залежить від призначення, наприклад, жива стіна з бука лісового (Німеччині) була сформована заввишки більше 3 м (як будинок), для усамітнення та захисту території від вітру (рис. 4.3).

Рис. 4.3. Жива стіна з бука лісового
Німеччина [16]

Рис. 4.4. Формований живопліт,
Santa Clara, California [16]

Живі формовані огорожі (рис. 4.4) можна використовувати для покращення конфіденційності саду, як буфер від візуального забруднення та як паркан. Жива огорожа може бути естетично привабливою, як наприклад, гобеленовий живопліт, де рослини з різним забарвленням та текстурою, висаджуються через рівні проміжки.

Формування топтаріїв без допоміжних засобів. Залежить від навичок та бачення садівника. Композиція «Цуценя з м'ячем» сформовано у різний час, спочатку було сформовано *Taxus baccata* L. як куля. Перша композиція виглядала як декілька куль, а згодом садівник, який доглядав за рослинами, побачив що можна сформувати цуценя з іншої кулі. Так щорічне формування призвело до формування цуценяти. Ця композиція, відзначає садівник, розвивається і тепер, на його думку цуценя схоже на тер'єра (рис. 4.5). При формування «мяча на воді» варто пам'ятати, що рослина росте вбік в два рази швидше, ніж - вгору, тому потрібно завжди починати з боків, ніби створювати широкий циліндр. Потім - заокруглити верхню частину у вигляді кулі. Злегка обрізати нижню частину рослини, щоб виглядало, ніби м'яч лежить на землі.

Рис. 4.5. Композиція «Шуцня з мячем»

Формування топіаріїв за допомогою каркасів. Для полегшення формування зелених скульптур застосовують каркаси. Наприклад для скульптури «Крокодили» було використано каркаси та висаджено по 8 та 10 рослин *Buxus sempervirens* в межах лап та тулуба. Для ущільнення кроїні рделин та їхнього формування проводилась постійна обрізка рослин над каркасом. Формується відносно швидко і легко (рис. 4.6)

Рис. 4.6. Композиція «Крокодили»

Рис. 4.7. Композиція «Єдинороги»

Єдинороги сформовано за допомогою каркасів з цією метою було висаджено по три рослини *Taxus baccata* L. у кожен каркас, дві у копита, одна у хвіст.

Заростання каркасу відбувалось поступово, при цьому необхідно постійно направляти гілки тису, підв'язувати до каркасу та обрізати, ті, які виходять за межі каркасу (рис. 4.7).

Виготовлення каркасного топіарія з наповненням. Такі топіарії можуть бути створені з ґрунтовкривних рослин (наприклад, представників *Sedum*), за допомогою яких можна створюючи різні кольори та текстури. Каркас для таких топіаріїв потрібен особливий. Вага великих готових топіаріїв із рослинами, системою поливу, наповненням може бути величезною. Окрім всього, дуже важливо такі каркасні топіарії підтримувати постійно вологими, на відміну від вирощування в горщику. Вологість у ґрунті або середовищі для вирощування можуть легко зневоднюватись та випаровуватися. Занадто багато води може призвести до пошкодження основи топіарію. Тому необхідно встановлювати зрошувальні труби та крапельниці на великих частинах каркасу, щоб була можливість стабілізувати вологість.

Технологія створення топіарія «Павич». Заздалегідь виготовлений каркас (рис. 4.8) необхідно вистелити попередньо змоченим мохом. Це може бути звичайний розчесаний мох, але краще мох сфагнум, так як все росте у мосі, і він замінює компост у деяких місцях. Мохом необхідно щільно заповнювати всі дрібні деталі каркасу (лапи, клюв).

Рис. 4.8. Каркас «Павич» [27]

Рис. 4.9. Наповнення сфагнумом каркасу [27]

Потім потрібно наповнити нижню частину каркасу павича до середини. З цією метою краще використовувати напівпроникну мембрану, яка пропускає воду та щедро вистелити мохом. Додати і ущільнити мох. На цьому етапі слід додати декілька молодих укорінених рослин *Fuchsia* у хвостову частину (рис. 4.10).

Рис. 4.10. Встановлення мембрани та заповнення мохом [27]

Далі необхідно повернути каркас наповнений наповнювачем, мембраною, зайву мембрану потрібно відрізати (рис. 4.10). Потрібно покласти більше моху на мембрану, щоб покрити її. Мохом слід покрити всі видимі частини каркасу та навколо нього. Тонкою волосінню, щоб була не помітною, потрібно зафіксувати мох, обмотавши багато разів каркас. Мох почне зменшуватись в об'ємі та набувати форму виробу (рис. 4.11). Волосінь при натягуванні буде ховатись у моху.

Рис. 4.11. Фіксування моху волосінню [27]

Рис. 4.12. Заповнення всіх частин мохом [27]

Щоб не пошкодити волосінь, ножем, тримаючись на одній лінії з волосінню потрібно зробити отвори (рис. 4.16) і по черзі та посадити у кожен лунку живець або розсаду *Sagina subulata* (рис. 4.13) або *Leptinella 'Platts Black'* (рис. 4.14) (має бронзовий колір і схоже на перо листя) (рис. 4.15). Фуксію потрібно зафіксувати, прив'язавши її до хвоста каркасу. Скульптуру потрібно тримати у вологому стані (рис. 4.17).

Рис. 4.13. *Sagina subulata*Рис. 4.14. *Sagina subulata* 'Lime Moss' [25]Рис. 4.15. *Leptinella* 'Platts Black' [25]Рис. 4.16. Висаджування *Sagina subulata* [27]

Рис. 4.17. Топіарій «Павич» [27]

Технологія створення динамічної композиції «Родина слонів». Живу топіарну композицію «Родина слонів» можна створити за 10 тижнів, за умови обмеженого вибору живих рослин. Для створення каркасу трьох слонів потрібно трохи більше, ніж 6 тижнів (рис. 4.18). Після того, коли каркасу будуть готові (рис. 4.18),

необхідно вистелити внутрішню частину ніг газonom і капілярним матом як основу для газону. На цьому етапі слід встановити систему поливу (рис. 4.19).

Рис. 4.18. Каркаси слонів [27]

Рис. 4.19. Встановлення капілярного мату та газону [27]

Рис. 4.20. Поступове заповнення каркасу газonom [27]

Рис. 4.21. Композиція майже завершена [27]

За умови зрошення композиція може зберігатись протягом літа. Краще встановлювати гідропонне зрошення, щоб підживлювати та підтримувати

вологість слонів. За допомогою пакувальна машини, яка видуває маленькі пакетики повітря (рис. 4.20), можна пришвидшити наповнення маси. Каркас необхідно заповнювати газом поступово, фрагментарно, поки не буде повністю заповнений. Стрижка таких скульптур протягом літа не проводиться (рис. 4.21, рис. 4.22).

Рис. 4.22. Експозиція динамічної композиції «Родина слонів», Петерсдем, Великобританія [27]

У природних умовах існує взаємозв'язок між ростом надземної та підземної частин дерева. Обрізання коренів дерев призводить до помітного сповільнення росту його надземної частини. Якщо подовжити цей процес і обмежити ріст сильних коренів, то це ще більше призведе до зменшення швидкості росту і розвитку надземних частин рослини. Загалом, зменшення маси коріння обов'язково впливає на зниження доступу поживних речовин до рослини і, відповідно, на зменшення зросту надземної частини. Проте на ріст рослин також впливають інші фактори, такі як ультрафіолетове випромінювання. Наприклад, в горах на великій висоті дерева ніколи не досягають великих розмірів [64]. Нівакі - це спеціальна техніка формування крони дерев, а рослини, вирощені в цьому стилі, можуть стати акцентом у саду. Всі стилі нівакі поділяють на дві групи: в основі стилю лежить формування стовбура рослини (табл. 4.1) та формування скелетних гілок (табл. 4.2).

Таблиця 4.1

Стилі на основі формування стовбура

Назва стилю	Опис
Текан (пряме дерево)	Кардинально форму не змінюють, видаляють лише зайві гілки, що залишилися надають горизонтальне положення і формують у них на кінцях величезні шапки-лапи
Сокан (близнюки, парний стиль)	Дерево формують зі стовбуром, роздвоєним максимально близько до землі, створюючи на рослинах різні за висотою рівні
Моїги (звивистий стовбур)	Стовбур загинається хвилями, створюючи враження спотвореного природними умовами чи вітром дерева. Він має бути сформований за певною амплітудою та розмішуватися в одній площині
Кенгай (поникаюча форма)	Стовбур дерева направляють вниз - нижче за його основу. Стиль часто використовують у ландшафті, де є скли, урвища, на берегах водойм. Головна умова його створення - коріння має розташовуватися вище від гілок, що поникли.
Сякан (похла форма)	Прямий стовбур формують під кутом до землі, фіксуючи в нахиленому вигляді. Формують у цьому стилі з урахуванням панівних вітрів на місцевості та висаджують рослину на лінії основних їхніх потоків.
Кіотська форма	На пнях, що залишилися, виростають пагони, що дають життя новим рослинам незвичайної форми. Також подібний ефект виходить у екземплярів із пошкодженою або вимерзлою верхівкою. У цьому стилі формують два варіанти пухнастих шапок-лап на кінцях гілок: горизонтальні (об'ємніші) і вертикальні. Стежать, щоб розташування лап із хвоєю було на різній висоті
Котобуки (щастя)	Форма рослини зовні нагадує черогіф, що означає «щастя». Поруч із деревом розмішують маленький японський ліхтарик. Композиція є оберегом саду. Нижні гілки дерева мають прикривати камінь
Монкабурі (покриває браму)	У цьому стилі дерева виступають оберегами будинку. Висаджують їх біля входу до жителя чи саду. Найчастіше використовують сосну. Одну з лап рослини формують довше і могутніше за інших
Тякан (багатостовбурний)	У рослини не один основний стовбур, а безліч

Спочатку потрібно визначити стиль, у якому буде сформовано рослину. Для створення ніякі найкраще придатні хвойні деревні рослини, а також інші види рослин, які добре витримують обрізку та формування. Найкраще використовувати

для формування нівакі сосну звичайну та сосну чорну. Вони відзначаються пластичністю, що дозволяє формувати їх у різних стилях. У період з середини квітня до початку травня, видаляють всі непотрібні гілки, а також ті, що перехрещуються або ростуть всередину крони. Рослину добре поливають перед обрізкою, а після обрізки проводять рясний полив і додають добрива для хвойних дерев. Формування нівакі слід починати у травні. На початку червня прищипують верхівки всіх гілок з новими приростами. Забирають половину висоти молодих приростів. Цю процедуру проводять щороку. Як результат, на кінцях пагонів формуються великі шапки-лапи. При формуванні сосен необхідно залишати досить багато молодих пагонів, покритих хвоєю, і не видаляти їх одразу. Процес формування повинен бути поетапним, з поступовим видаленням непотрібних гілок протягом декількох років. Це дозволить рослині розвиватися здоровою та зберегти свою енергію росту. У результаті на залишених гілках сформуються «лапи». Для поліпшення зовнішнього вигляду дерева важливо рівномірно розташовувати залишені гілки.

Таблиця 4.2

Стилі на основі формування скелетних гілок

Назва стилю	Опис
Еда-сукаші-шитате (стиль «прозорі гілки»)	Комбінація формування, проріджування та вищипування, що підкреслює природні тенденції зростання дерева
Кобуші-шитате (стиль «кулака»)	При обрізанні гілки проріджують для акцентування їхньої архітектури, а щоосені весь приріст цього року зрізають, що призводить до утворення наростів чи потовщень.
Тама-зукурі (стиль «куль»)	Листяну масу рослини формують у хмароподібні утворення, що чимось нагадують бавовну. Існує два різновиди цього стилю: 1) щільно зібрані утворення з «куль», які ніби склеєні разом навколо стовбура, що не проглядається; 2) вільно сформовані або у вигляді «куль», що розташовуються на відстані один від одного – стовбур відмінно при цьому проглядається
Мацу-зукурі (стиль «сосни»)	Застосовують найчастіше. Крона сформованого дерева трохи нагадує високу гору з яскраво вираженою вершиною і боками, що розширюються донизу.

Топіарне мистецтво приховує в собі чимало особливостей які необхідно враховувати при створенні топіарних елементів. Основне правило в садівництві – це не нашкодити, а кожен цевірний рух будь то ножицями секатором чи підлогою може звести нанівець роки і навіть десятиліття клопітливих зусиль. Враховуючи зазначене спеціаліст з топіарного мистецтва зобов'язаний знати біологічні процеси які відбуваються з рослинами якими прийдеться працювати – деревами, чагарниками, квітами і т.д. Також брати до уваги пори року, кліматичні умови в формуванні топіарних форм та підборі рослин до них. Не останню роль в формуванні рослин відіграє і інструмент яким будемо працювати. Інструмент завжди має бути якісний гострий проdezинфікований, а майстер вміти ним вправно користуватись.

Автором у 2018 р. у с. Гатне, Київської області на приватній ділянці було створено композицію, поєднавши класичний та японський стилі (власники надають перевагу японському стилю). З *Thuja occidentalis* сформовано нівакі у стилі «Куль» з *Chaemaecyparis Lawsoniana 'Ellwood's'* сформовано «ялицю», з *Thuja occidentalis 'Smaragd'* – усечений конус. У 2020 р. власник ділянки помер, його дружина продовжує підтримувати сформовану композицію в пам'ять про свого чоловіка у належному стані (автором проводиться регулярна стрижка та догляд) (рис. 4.23).

Рис. 4.23. Композиція нівакі та формовані рослини (фото та робота автора)

Прикладом формування рослин у різному стилі є робота автора на території Свято-Пантелеймонівського жіночого монастиря, у Феюфанії, м. Київ, влітку

2023 р. де автором було проведено формування у стилі Шивакі як «Хмари» *Juniperus x media 'Gold star'*. Рослини були висаджені вздовж паркану у рядову посадку з *Thuja occidentalis 'Coltunia'* (рис. 4.24).

Рис. 4.24. Нівані з *Juniperus x media 'Gold star'* (фото та робота автора)

Популярність формування рослин у японському стилі на теренах України набуває поширення. Так, у селі Проців Бориспільського району у 2020 р. власники приватної ділянки вирішили створити японський сад та сформувати рослини у японському стилі. Так як часто бувають у Японії і їм дуже подобаються сформовані рослини у японському стилі. Автором було сформовано листяні види рослин (*Spiraea japonica* L.) у стилі Хако-дзукурі (кущі формуються у вигляді каменів), хвойні - *Juniperus sargentata 'Hunneterp'* у вигляді «хмар» (рис. 4.25).

Рис. 4.25. Сад у японському стилі (фото та робота автора)

Формування рослин у японському стилі (кулі) – це одна із можливостей надати рослині стиль у разі ушкодження шкідниками (рис. 4.26). У 2022 р. у м. Києві (вул. Метрологічна) на приватній ділянці автором було проведено формування пошкодженого павутинним кліщем *Juniperus chinensis 'Stricta'*.

Рис. 4.26. *Juniperus chinensis 'Stricta'* у японському стилі (фото та робота автора)

Формування рослини *Juniperus x media 'Gold star'* у японському стилі Чінакі («Хмари») на території Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку на бульварі імені засновника української армії Миколи Міхновського проведено також автором у 2020 р. (рис. 4.27).

Рис. 4.27. *Juniperus x media 'Gold star'* у японському стилі «Хмари» (фото та робота автора)

На приватній ділянці с. Малютянка, Києво-Святошинського району влітку 2023 р. автором було проведено коригуючу обрізку *Juniperus squamata* 'Blue Carpet' та *Juniperus x media* 'Mint Julep', які були посажені близько до стежки і з часом повністю перекрили вхідну частину, як наслідок, власники ділянки були змушені користуватись альтернативним входом (через ворота для автомобіля). Автором проведено обрізку та сформовано *Juniperus squamata* 'Blue Carpet' та *Juniperus x media* 'Mint Julep' у японському стилі «хмаря». Для завершення композиції буде завезено каміння та засипано відкриті місця піском.

Рис. 4.28. *Juniperus squamata* 'Blue Carpet' та *Juniperus x media* 'Mint Julep' у формі нівакі (фото та робота автора)

На приватній ділянці у 2021 р. у с. Вишньовки, Бориспільського району, (котеджне містечко Золоче) (рис. 4.29) автором було проведено обрізку та формування *Juniperus squamata* 'Blue Carpet'. Власники придбали ділянку у запущеному вигляді, щоб не видаляти всі рослини та надати ділянці естетичного вигляду було проведено спочатку ідентифікування рослин для подальшої обрізки. Після чого проведено обрізку розросшихся та занедбаних рослин. *Juniperus squamata* 'Blue Carpet', що розрісся на всю ділянку та мав діаметр 6 м було збережено та надано форму хмаринок (рис. 4.29).

Рис. 4.29. *Juniperus squamata* 'Blue Carpet' у формі хмаринок (до стрижки та після стрижки) (фото та робота автора)

На приватній ділянці у с. Лютиж, Вишгородського району у 2022 р. автором було розпочато формування *Pinus sylvestris* L. у вигляді шпалери. *Thuja occidentalis* 'Smaragd' було сформовано без допоміжних засобів у вигляді усіченої піраміди (рис. 4.30).

Рис. 4.30. *Thuja occidentalis* 'Smaragd' у вигляді усіченої піраміди, та шпалери з *Pinus sylvestris* L. (фото та робота автора)

У 2019 р. *Juniperus scopolorum* 'Blue Arrow' (село Хотяшівка, Обухівський район) був пошкоджений внаслідок стихії і майже з корінням було вирвано з ґрунту. Щоб не видаляти рослину, було проведено корегуючу обрізку, знявши більше 1/3 частини рослини, таким чином зменшити висоту та вирівняти *Juniperus scopolorum* 'Blue Arrow' вертикально залишивши на ділянці Кореневу систему

було закріплено у ґрунті. Нині проводиться постійна стрижка та підтримується форма рослини (рис. 4.31).

Рис. 4.31 Відновлення *Juniperus scopulorum* 'Blue Arrow'
(фото та робота автора)

Висновки до четвертого розділу. Нині використовують різні підходи щодо формування елементів топіарного мистецтва серед них: формування топіаріїв (зелені скульптури, живоплоти, бордюри) без додаткових засобів, формування топіаріїв (берсо, зелені скульптури, живі стіни, бордюри) за допомогою різних допоміжних простих засобів (стрічок, лазерів, прутів), формування топіаріїв (зелені скульптури) за допомогою каркасів. Розрізняють технології створення каркасного топіарія з наповненням мохом сфагнумом, з газоном, з ґрунтокривними рослинами. За допомогою коригуючої стрижки проводять у класичному та японському стилях відновлення та формування пошкоджених рослин, внаслідок стихій та ушкодження шкідниками або сильного розростання. ○○

НУБІП України

РОЗДІЛ 5

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ТОПІАРНОГО МИСТЕЦТВА У ПАРКАХ (НА ПРИКЛАДІ ПАРКУ СОВКИ)

На основі проведеного аналізу елементів топіарного мистецтва у зарубіжних і вітчизняних парках, виявлено, що найбільш поширеними є такі елементи топіарного мистецтва: власне живоплоти, бордюри, зелені скульптури та лабіринти.

Порівнюючи українські парки (ГПДСПМ "Голосіївський парк ім. М.Т. Рильського", ГПДСПМ "Юність", "Відродний") із відомими закордонними об'єктами (парк Левенс Холл, парк "Het Loo", Парк А. Сіроена, парк Маркессак), можна виділити певні елементи та особливості, які було б цікаво використати у вітчизняних парках. Історичні або культурні мотиви було б цікаво бачити в українських парках. Використовуючи елементи топіарного мистецтва для відображення національної історії та культурних особливостей, аналогічно до того, як це робиться в закордонних садах. Наприклад, можливе використання форм, що символізують українські народні мотиви або історичні події.

Елементи топіарного мистецтва можуть бути використані для створення садових арок і тунелів, що відкривають нові куточки парку та створюють захоплюючі візуальні ефекти. Варто розглянути можливість створення топіарних композицій, що відображають різні теми та стилі, щоб зробити парки більш різноманітними та цікавими для відвідувачів. Великі топіарні фігури та композиції, що розташовані в парках, можуть надавати їм драматичність і розкіш, створюючи інтригуючі точки привабливості для відвідувачів.

Включення інтерактивних елементів топіарного мистецтва, наприклад, лавки або скульптури, які можна торкатися або взаємодіяти з ними, може зробити парки більш привабливими для відвідувачів. Сучасні елементи топіарного мистецтва додали б більше різноманітності, естетики і історичного спадку в українські парки,

роблячи їх унікальними. Застосовуючи елементи топіарного мистецтва слід враховувати розміри парків або їхніх частин.

В червні 2020 р. відкрито після реконструкції першу частину парку "Совки" у Святошинському районі (рис. 5.1). Від моменту його створення з 1976 р. відбувся перший капітальний ремонт на його території. Загальна площа парку 35,4 га. Території парку це лісопаркова зона на якій переважають насадження *Betula pendula* та *Pinus sylvestris*. В парку встановлено освітлення, громадська вбиральня, дитячий та спортивний майданчики, дорожньо-стежкове покриття, фонтан, лави. На вхідній зоні висаджено лінійні клумби та спіральні лабіринти з *Juniperus sabina*. Також в парку встановили альтанку з 20 шаховими столами для проведення дозвілля.

В другу чергу реконструкції заплановано встановити майданчик для заняття боротьбою, облаштувати простір для вихулу собак, збудувати два футбольних поля та створити сучасну зону з альтанками для відпочинку.

Рис. 5.1. План-схема парк "Совки"

Зважаючи, що реконструкція парку знаходиться на етапі втілення проекту другої його частини, було б доречно долучити і елементи топіарного мистецтва. Встановлення топіарних скульптур, що зображують персонажів з популярних мультфільмів чи анімованих фільмів, може бути цікавим для дітей та дорослих

(рис. 5.2) Скульптуру створити за допомогою металевого каркасу, заповнити його родючим ґрунтом і висадити *Sagina subulata*.

Рис. 5.2. Елемент топіарного мистецтва - зелена скульптура "птиця":

а) дитячий майданчик де пропонується встановити скульптуру;
б) вигляд скульптури після встановлення

Створення абстрактних топіарних скульптур, які відображають сучасні тенденції у мистецтві, може додати артистичного елементу. Використання топіарних скульптур, які зображують спортивні знаряддя, може надихати молодь до активного спорту та здорового способу життя (рис. 5.3). Такий елемент топіарного мистецтва доречно виконати на металевій каркасній основі, з використанням в комбінації штучних елементів і додаванням різних видів моха.

Наприклад, *Sagina subulata*, *Sedum floriferum* або *Phedimus floriferus*. Нижню частину можна зробити з *Physocarpus opulifolius* зкомбінувавши його з *Cornus Alba*.

Рис. 5.3. Елемент топіарного мистецтва - зелена скульптура "м'яч":

а) входна зона де пропонується встановити скульптуру, б) вигляд скульптури після встановлення

Так як парк "Совки" – створено на основі лісового масиву, де нині створено і паркову частину, то доречно облаштувати лабіринт із топіарними геометричними фігурами серед нього для більш цікавих викликів та розваг (рис. 5.4) виконати такий елемент можна змішати такі листяні рослини як: *Ligustrum vulgare* та *Carpinus betulus*. Таким чином отримавши різні за висотами живі стіни лабіринту.

Рис. 5.4. Лабіринт: а) місце для розміщення лабіринту; б) вигляд лабіринту у насадженні

Створення спеціальних топіарних арок, які можуть використовуватися для весіль, фотосесій та освітніх заходів (рис. 5.5). Елемент топіарного мистецтва у вигляді арки доречно виконати з *Picea abies*;

Рис. 5.5. Топіарна арка в парку "Совки" центральна алея:

а) вигляд центральної алеї парку "Совки"; б) вигляд алеї з аркою після встановлення

Створення топіарних букв або словосполучень, які відзначають "Совки", може створити фотографійні точки та покращити відчуття ідентичності парку (рис. 5.6). Дані елементи топіарного мистецтва доречно створити з *Buxus microphylla*.

Рис. 5.6. Елемент топіарного мистецтва літери у вхідній частині парку "Совки": а) вигляд вхідної частини парку "Совки"; б) варіант зі встановленим елементом топіарного мистецтва «Love»

Можливо також об'єднати лави з елементами топіарного мистецтва або альтанками. Це може створити привабливі зони для відпочинку та пікніків (рис. 5.7). Лави зробити з металевого каркасу використовуючи габіони з додаванням дерев'яних елементів для сидінь. У габіони висадити *Sagina subulata*.

Рис. 5.7. Елементи топіарного мистецтва зелені лави у вхідній частині парку "Совки": а) вигляд вхідної частини парку "Совки"; б) встановлені «зелені лави»

Створити зелену скульптуру Садівник з вазком з *Taxus baccata*, (вазок для ароматичних рослин, *Mentha spicata* L., *Mentha crispa* L.) (рис. 5.8). Для

підтримання у належному вигляді проводити регулярні стрижки протягом вегетації.

Рис. 5.8. Елемент топіарного мистецтва зелена скульптура Садівник з візком у вхідній частині парку "Совки": а) вигляд без скульптури, б) сформована зелена скульптура «Садівник з візком»

Так як кожен парк має свою унікальну атмосферу та відвідувачів є важливо розглядати топіарне мистецтво, яке відповідає конкретним потребам та інтересам цього парку. Залучення архітекторів і садівників для розробки конкретних проєктів з використанням елементів топіарного мистецтва може допомогти втілити ідеї, враховуючи особливості кожного парку та очікування відвідувачів. Якщо брати до уваги раніше досліджувані закордонні об'єкти (Сад Левенс Холл, Сад "Het Loo", Парк Андре Сітроєна, Сад Маркессак) можна перейняти досвід та спробувати використати (схожі) елементи у наших парках. Сад Левенс Холл в Англії відомий своїми неймовірно складними топіарними скульптурами, включаючи дерева в формі музичних інструментів, тварин та геометричних фігур. Такі топіарії надають саду особливу атмосферу та артистичний шарм, а паркам в Україні ексклюзивності та тематичності.

Влаштування топіарних скульптур у формі птахів і метеликів може створити враження легкості в парку "Відрадний" навколо штучної водойми. Подібні елементи можна побачити в Садах замку Друммонд в Шотландії.

У Голосіївському парку можливо було б створити алеї з топіарними чагарниками та деревами, у формі умаринок, схожих на алеї в Саді Маркессак у Франції, що створить чарівний краєвид та місце для прогулянок, особливо доречно

це виглядало би біля озер, надаючи їм легкості. Створити інсталяцію алеї з керамічними плитами, на яких можна відобразити знакові події та історію парку пам'ятки садово-паркового мистецтва "Юність," схожу на алею у замку Друммонд Велика Британія.

Ці ідеї інспіруються відомими закордонними парками, які вже використовують схожі елементи для створення атмосфери, історії та краси. Важливо при цьому дотримуватися унікальності та стилю кожного конкретного парку в Україні. Ці ідеї розширюють можливості топіарного мистецтва та можуть призвести до створення більш різноманітних та цікавих парків для різних груп відвідувачів, та популяризувати даний стиль в Україні.

Висновки до п'ятого розділу. Садівники, ландшафтні дизайнери і архітектори мають амбітні плани створення тематичних садів та парків у топіарному стилі, які служитимуть загальному благополуччю і відпочинку громади, а також покращать психологічний стан людей. Декоративні насадження мають відповідати функціональному призначенню конкретного об'єкта та створювати єдиний декоративний ансамбль із прилеглою територією та навколишнім ландшафтом. Національний колорит топіарного мистецтва в Україні став особливо важливим під час національного відродження. Заклик до повернення до коріння та підтримки національної культури знайшов відображення в створенні топіарних фігур у вигляді українських національних символів та елементів національного одягу. Узагальнюючи, розвиток топіарного мистецтва в Україні на сьогодні можна вважати динамічним. Митці відтворюють традиції, але також вносять інновації, розширюючи можливості цього мистецтва та підвищуючи його значущість як важливої складової культурної та художньої спадщини України.

Біля дитячого майданчику пропонуємо створити зелену скульптуру «птахи» на каркасній основі, заповнити його родючим ґрунтом та висадити *Sagina subulata*; у вхідній частині парку – топіарну скульптуру «м'яч» на каркасній основі, із застосуванням штучних та рослинних матеріалів (*Sagina subulata*, *Sedum floriferum* або *Phedimus floriferus*), у нижній частині якої сформувавши комбінований власне живопліт із *Physocarpus opulifolius* та *Cornus alba*, влаштувати лабіринт у лісовому

масиви з комбінованого живоплоту з *Ligustrum vulgare* та *Carpinus betulus* різної висоти, створити спеціальні фігурні арки, для фотосесій з *Picea abies*; напис Love Совки з топіарних літер з *Buxus microphylla*, що надасть ідентичності парку, «зелені лави» у вигляді літери П з габіонів, висадивши в них *Sagina subulata*; «зелену скульптуру» Садівник з візком з *Taxus baccata* на каркасі, у візок висадити ароматичні рослини (*Mentha spicata* L., *Mentha crispata* L.).

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

ВИСНОВКИ

НУБІП України

1. Топіарне мистецтво – це одне з найдавніших видів мистецтва, що еволюціонувало і змінювалося протягом багатьох століть, знаходячи своє місце в мистецтві різних історичних періодів. У розвиток топіарного мистецтва багато країн внесли свій внесок, що призвело до різної стилістики, філософії форм та методів створення топіаріїв. Протягом століть було зібрано цінний досвід застосування елементів топіарного мистецтва у садах та парках. Нині топіарне мистецтво отримало новий етап розвитку, що призвело до модифікації класичних елементів топіарного мистецтва.

2. Розрізняють десять класичних елементів топіарного мистецтва. Серед них: живі стіни, власне живоплоти (класичні, рельєфні, комбіновані), бордюри, лабіринти, зелені театри, формовані рослини, алеї, боскети, кабінети, берсо.

3. Перед початком відновлення рослинної складової парку важливо провести інвентаризацію наявних насаджень на території. Часто сади можуть зазнати руйнувань через війни, історичні події або природні стихії. Проте багато садів, які створювались як витвори топіарного мистецтва, залишаються незмінними і стають свідками часу. Методи формування і візуального сприйняття таких садів можуть змінюватись під впливом різних чинників, інколи навіть руйнувати їхню первозданну красу. Тому створення і збереження таких садів вимагає особливої уваги і збереження їх унікальності.

4. Нині використовують різні підходи щодо формування елементів топіарного мистецтва серед них: формування топіаріїв (зелені скульптури, живоплоти, бордюри) без додаткових засобів, формування топіаріїв (берсо, зелені скульптури, живі стіни, бордюри) за допомогою різних допоміжних простих засобів (стрічок, лазерів, прутів), формування топіаріїв (зелені скульптури) за допомогою каркасів. Розрізняють технології створення каркасного топіарія з наповненням мохом сфагнумом, з газоном, з ґрунтовкривними рослинами.

5. За допомогою коригуючої стрижки проводять у класичному та японському стилях відновлення та формування пошкоджених рослин, внаслідок стихій та ушкодження шкідниками або сильного розростання.

6. Проаналізувавши десять відомих зарубіжних парків з елементами топіарного мистецтва та три вітчизняних парки у Києві, встановлено, що у сучасних підходах використання елементів топіарного мистецтва різних країн є, як спільні, так і відмінні риси. До спільних рис належать: створення естетично привабливих паркових композицій з елементами топіарного мистецтва, які слугують акцентами у парках; застосування різних технологій створення елементів топіарного мистецтва: металеві каркаси, шаблони, формування та моделювання рослин. «Геометричність та скульптурність» топіарні композиції представлені зеленими скульптурами та формованими рослинами у вигляді куль, кубів, конусів, арок, партерів, живоплотів. Із відмінних рис, які можна запозичити з іноземних парків, це проведення постійного догляду за елементами топіарного мистецтва та проведення ретельного формування рослин різних геометричних форм, які надалі відзначаються суворю строгістю та симетрією. Топіарні композиції можуть відображати історичні події, національні символи та традиції певної місцевості, а також враховувати естетичні особливості своєї країни. Закордонні об'єкти, особливо історичного контексту, можуть мати топіарні дизайни, які представлені зеленими архітектурними елементами, таким як замки, фонтани.

На основі проведених досліджень, пропонуємо у парку «Совки» влаштувати сучасні елементи топіарного мистецтва, що додадуть різноманітності та підвищать естетичність українського парку.

З цією метою пропонуємо: біля дитячого майданчику створити зелену скульптуру «птаха» на каркасній основі, заповнити його родючим ґрунтом та висадити *Sagina subulata*; у вхідній частині парку – топіарну скульптуру «м'яч» на каркасній основі, із застосуванням штучних та рослинних матеріалів (*Sagina subulata*, *Sedum floriferum* або *Phedimus floriferus*), у нижній частині якої сформувати комбінований власне живопліт із *Physocarpus opulifolius* та *Cornus alba*; влаштувати лабіринт у лісовому масиві з комбінованого живоплоту з

Ligustrum vulgare та *Carpinus betulus* різної висоти; створити спеціальні фігурні арки, для фотосесії з *Picea abies*; напис Love Совки з топіарних літер з *Buxus microphylla*, що надасть ідентичності парку; «зелені лави» у вигляді літери П з габіонів, висадивши в них *Sagina subulata*; «зелену скульптуру» Садівник з візком з *Taxus baccata* на каркасі, у візок висадити ароматичні рослини (*Mentha spicata* L., *Mentha crispata* L.).

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

НУБІП України

1. 15 AMAZING Hedges and Landscaping. URL:

Work <https://www.youtube.com/watch?v=bULccETcIeI> (дата звернення 18.10.2023)

НУБІП України

2. A WALK IN THE GARDENS OF VILLANDRY. URL:

<https://www.loirevalley-france.co.uk/news/walk-gardens-villandry> (дата звернення 1.11.2023).

3. Bosquet. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Bosquet> (дата звернення

10.10.2023).

НУБІП України

4. Bosquet. URL:

https://en.wikipedia.org/wiki/File:42_Apollo_in_bosquet_Fächer_gardens_of_Schönbrunn_03.jpg (дата звернення 10.10.2023).

5. Chateau de Villandry in the Loire Valley. URL:

<https://www.experienceloire.com/chateau-villandry.htm> (дата звернення 1.11.2023).

НУБІП України

6. Château de Villandry. URL: <https://twainfrance.com/places/chateau-de-villandry/>

(дата звернення 1.11.2023).

7. Cloud tree. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Cloud_tree (дата звернення

18.10.2023).

НУБІП України

8. Creative Garden Design: Patterns Inspiring Ideas for Creating Mood,

Proportion, and Scale for Every Landscape Авторы: Jack Wallington · 2020

9. Croxton P.J., Franssen W., Myhill D.G. & Sparks T.H. The restoration of

neglected hedges: a comparison of management treatments. *Biological Conservation*, 2004. 117, 19-23.

НУБІП України

10. DÉCOUVRIR LES JARDINS URL:

<https://www.eyrignac.com/fr/decouvrir-jardins-eyrignac> (дата звернення 1.11.2023).

11. Drummond Castle. URL: <https://www.thecastlesofscotland.co.uk/the-best-castles/grand-castles/drummond-castle/>

(дата звернення 1.11.2023).

НУБІП України

12. El laberinto vegetal URL: <http://www.tentegorraventura.com/laberinto#page>

(дата звернення 10.10.2023).

13. Engraving Het Loo. URL: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:EngravingHetLoo.jpg> (дата звернення 1.11.2023).

14. Enthralling Aerial Pictures Show Scotland's Famous Drummond Castle Gardens Basking In The Golden Autumn Sun. URL: <https://www.drummondcastlegardens.co.uk/enthraling-aerial-pictures-show-scotlands-famous-drummond-castle-gardens-basking-in-the-golden-autumn-sun/> (дата звернення 1.11.2023).

15. Eyrignac and its Gardens. URL: <https://www.guide-du-perigord.com/en/tourism/discover/tourist-sites/gardens-parks/salignac-eyvigues-506/eyrignac-and-its-gardens-2412.html#&gid=1&p.d=11> (дата звернення 1.11.2023).

16. Hedge maze URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Hedge_maze (дата звернення 10.10.2023).

17. Hedges on a lawn in Santa Clara, California URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Hedge#/media/File:Hedges_and_lawn_Santa_Clara_California.jpg (дата звернення 18.10.2023).

18. Het Loo. URL: <http://surl.li/mvmou> (дата звернення 1.11.2023).

19. La Villa e il Giardino Garzoni a Collodi. URL: <https://www.visittuscany.com/it/attrazioni/la-villa-e-il-giardino-garzoni-a-collodi/> (дата звернення 1.11.2023).

20. Ladew Gardens Visitor Guide&Map& URL: <https://ladewgardens.com/Visit-Ladew/Garden-Guide> (дата звернення 1.11.2023).

21. Ladew Topiary Gardens Celebrates 50 Years as a Public Garden. URL: <https://midbackgardenerblog.com/2021/08/18/ladew-topiary-gardens-celebrates-50-years-as-a-public-garden/> (дата звернення 1.11.2023).

22. LE PARTERRE À LA FRANÇAISE. URL: <https://www.eyrignac.com/fr/decouvrir-les-jardins-eyrignac/parterre-a-la-francaise-eyrignac> (дата звернення 1.11.2023).

23. Levens Hall URL: https://en.m.wikipedia.org/wiki/Levens_Hall (дата звернення 1.11.2023).

24. Parc André Citroen. URL: https://gardener.ru/gap/garden_guide/page340.php?id=1237 (дата звернення 1.11.2023).

25. Project Introduction. URL: https://heald.nga.gov/mediawiki/index.php/Project_Introduction (дата звернення 18.10.2023).

26. Sagina subulata Lime Moss 1 URL: <https://funkie.pl/sklep/byliny-ogrodowe/karmnik-ościsty-sagina-subulata-lime-moss.html> (дата звернення 18.10.2023).

27. The Green Theatre. URL: <https://rundale.net/en/the-park/french-garden/the-green-theatre/> (дата звернення 18.10.2023).

28. THE MAKING OF TOPIARY. URL: <https://www.topiaryartdesigns.com/the-making-of-topiary/> (дата звернення 18.10.2023).

29. TOPIARY GARDEN BUXUSBEEMDEN. URL: <https://sad.ukr.bio/ua/articles/6954/> (дата звернення 1.11.2023).

30. Topiary. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Topiary> (дата звернення 18.10.2023).

31. Берсо. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Берсо> (дата звернення 10.10.2023).

32. Білоус В.І. Садово-паркове мистецтво: коротка історія розвитку та методи створення художніх садів. К.: Науковий світ, 2001. 299 с.

33. Біоніка в дизайні предметно-просторового середовища навч. посібник / С.П. Мигаль, І.А. Діда, Г.Є. Казанцева. Львів: Вид-во НУ "ЛПІ", 2014. 228 с.

34. Галкін С.І. Становлення та розвиток ландшафтного паркобудівництва в Західній Європі та Росії в XVIII-XIX ст. Інтродукція рослин : міжнар. наук. журнал. 2012. № 2. С. 69-74.

35. Де у Києві поблукати, або естетика та користь зелених лабіринтів. URL: <https://landscape-architecture.top/de-u-kyjevi-poblukaty-abo-estetyka-ta-koryst-zelenykh-labiryntiv/> (дата звернення 1.11.2023).

36. Дендрофлора України. Дикорослі й культивовані дерева і кущі. Покритонасінні: довідник. Ч. I / за ред. М.А. Кохно. К. : Вид-во "Фітосоціоцентр", 2002. 448 с.

37. Дендрофлора України. Дикорослі й культивовані дерева й кущі. Покритонасінні: довідник. Ч. II / за ред. М.А. Кохно, Н.М. Трофименко, Л.І. Пархоменко та ін. К. : Вид-во "Фітосоціоцентр", 2005. 716 с.

38. Дзиба А.А. Топіарне мистецтво: методичні рекомендації до проведення практичних занять / А.А. Дзиба. К. : ЦП "КОМПРИНТ", 2012. 124 с.

39. Інструкції з інвентаризації зелених насаджень у населених пунктах України». Наказ № 226 від 24.12.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0182-02#Text>.

40. Карта парку Андре-Сітроена. URL: <http://surl.li/mvmoa> (дата звернення 1.11.2023).

41. Косик О.І. Основи Ландшафтної архітектури. / Косик О.І., Гнатюк Л.Р. Основи Ландшафтної архітектури. К.: Компрінт, 2020. 390 с.

42. Кучерявий В. П. Ландшафтна архітектура. Львів: Новий світ 2019. 521 с.

43. Кучерявий В. П. Озеленення населених місць: Підручник. Львів: Світ, 2005. 456 с.

44. Масальський В. П., Роговський С. В. Озеленення населених місць: Методичні вказівки до вивчення дисципліни для студентів агробіотехнологічного факультету першого (бакалаврського) рівня спеціальності 206 Садово-паркове господарство. Біла Церква, 2020. 64 с.

45. Олексійченко Н. О., Дзиба А. А., Подольхова М. О. Дендропарк Клесівського лісництва – перлина топіарного мистецтва в Україні. Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. 2016. Вип. 26.1. С. 139–145.

46. Олексійченко Н. О., Дзиба А. А., Подольхова М. О. Елементи топіарного мистецтва в озелененні садиб державних підприємств лісового господарства Рівненської області. Сучасні тенденції збереження, відновлення та збагачення фіторизноманіття ботанічних садів і дендропарків. Міжнародна наукова

конференція, м. Біла Церква, 23–25 травня 2016 року: тези доповіді. Біла Церква, 2016. С. 251–254.

47. Олексійченко Н. О., Подольхова М. О. Перлина топіарного мистецтва в Україні – дендропарк Клесівського лісництва. Сучасні наукові дослідження та розробки: теоретична цінність та практичні результати: Міжнародна науково-практична конференція, м. Братислава, Словачка Республіка, 15–18 березня 2016 року: тези доповіді. К., 2016. С. 190.

48. Основи ландшафтної архітектури та дизайну : підручник / Н. Я. Крижановська, М. А. Вотінов, О. В. Смірнова. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. 348 с.

49. Палацово-паркова перлина Дрюмод, Шотландія. <https://landscape-architecture.top/dvorecovo-parkovaya-zhemchuzhina-dryummond-shotlandiya/> (дата звернення 1.11.2023).

50. Прокопчук В.М., Циганський В.І., Монарх В.В., Матуськ М.В. Довідник сучасного ландшафтної дизайнера. Вінниця: ВНАУ, 2016. 179 с.

51. Ретроспективний аналіз розвитку та сучасний стан дендропарку Клесівського лісництва. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Lis/article/viewFile/9004/8279> (дата звернення 1.11.2023).

52. Сад Левенс Холл. URL: <https://sad.ukr.bio/ru/articles/2141/> (дата звернення 1.11.2023).

53. Солоненко В.І., Ватаманюк О.В. Класифікація топіарних форм у садово-парковому будівництві. Сільське господарств та лісівництво, №3, 2016, С. 200-208.

54. У парку Юність розпочалась реконструкція. URL: <https://bigkyiv.com.ua/v-parke-yunost-nachalas-rekonstruktsiya/> (дата звернення 1.11.2023).

55. У столичному Голосіївському парку відкрили зелений лабіринт "Шлях до безпеки" навіть це рішення. URL: <https://rubryka.com/2023/06/21/u-stolychnomu-golosiivskomu-parku-vidkryly-zelenyj-labirynt-shlyah-do-bezpeky-navishho-tse-rishennya/> (дата звернення 1.11.2023).

56. お知らせ URL: https://raikyujj.com/info/2015/06-2015030_1.html (дата звернення 18.10.2023).

57. Open Air Theatre & Theatre Garden. URL:

<https://longwoodgardens.org/gardens/house-theater-district/open-air-theatre-theatre-garden> (дата звернення 18.10.2023)

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України